

MINISTERUL INSTRUȚIUNII

EDITURA CASEI ȘCOALELOR

BASARABIA

PRIVIRE ISTORICĂ

DE

G. POPA-LISSEANU

BUCUREȘTI

TIPOGRAFIA «JOCKEY-CLUB», ION C. VĂCĂRESCU

4, Strada Umbrei, 4

1924

Biblioteca Centrală Universitară

BUCUREȘTI

Cota

39823

Inventar

774436

ec 19/09

B.C.U. Bucuresti

C774436

8447

398

Precuvântare

Gândul de a scrie această cärticică s'a înfiripat cu prilejul marilor serbări ce s'au prăznuit la Chişinău, la a şasea aniversare a Unirii Basarabiei cu ţara-mumă. Cärticica este destinată pentru toţi aceia cari n'au nici vreme nici putinţă să-şi câştige, deadreptul, din cărţi sau prin studii îndelungate, cunoştinţe sigure şi nerestălmăcite asupra cestiunei Basarabiei, cestiune atât de mult discutată în timpul din urmă, şi ea este în deosebi destinată pentru tineretul şcoalelor. Tipărireă ei însă a întârziat câteva luni de atunci, din pricină neatârnată de dorinţa şi voinţa mea, şi se publică astăzi numai mulţumită interesului ce-l poartă propăşirii învăţământului şi, în deobşte, culturii neamului d. Dr. C. Angelescu, Ministrul Instrucţiunii.

Cärticica de faţă cuprinde un scurt rezumat al întregii probleme a provinciei noas-

tre de peste Prut și are menirea să trezească în cetitor dragoste pentru neamul nostru din Basarabia, oropsit, vreme de mai bine de un veac, de o soartă vitregă și asuprit, neomenește, de un stăpânitor lacom și dușmănos și nu ne îndoim că ea va desmori, prin înfățișarea dreptății cauzei românești și prin scoaterea la iveală a efortărilor conducătorilor săi firești, sentimentele de dragoste de neam, înăscute în sufletul fiecărui bun Român.

Cărticica noastră nu poate avea deci pretenții de originalitate; nădăjduim însă totuși, că am făcut o faptă folositoare, spicuiind din cărțile, broșurile și ziarele pe cari le am consultat și în special din interesantele broșuri ale d-lui I. G. Pelivan și din cartea de temei a d-lui Dr. P. Cazacu, tot ce s'a scris mai de seamă asupra acestei importante și vitale chestiuni românești.

Și, pentru ca să se vadă cât de unanime sunt sentimentele tuturor Românilor față de problema Basarabiei, am citat în Anexe câteva din declarațiunile oamenilor politici cu răspundere din întreaga țară.

București, Noemvrie 1924.

BASARABIA

Notiță istorică

Basarabia, adecă țara cuprinsă între Prut, Dunăre, Marea Neagră și Nistru, având o suprafață de 44,000 km. p. și o populațiune de 2,800,000 locuitori, face parte întregitoare din trupul Moldovei. Având o dezvoltare istorică, ca și cealaltă parte a Moldovei, Basarabia a trecut prin aceleași vremuri de restriște și a simțit aceleași vremuri de înălțare. Cu o obârșie comună, obârșia daco-romană, Moldovenii din stânga Prutului, la început, ca și Moldovenii din dreapta acestui rîu și ca și restul Românilor din Dacia Traiană, petreceau vara în munți și în văgăunile Carpaților și se lăsașu iarna, cu vitele și oile lor, în șesul întins dela poalele munților.

Numele și întâii stăpânitori ai Basarabiei.

După ce însă năvălirile popoarelor barbare

dinspre miază-noapte și dinspre răsărit se împuținară, populațiunile daco-romane se constituiră în state și se întinseră în valea Dunării, și până la gurile ei, prefăcându-se în sentinelă a civilizațiunii dela apus și miază zi. După cea mai din urmă năvălire a Tătarilor, din veacul al XIII, colonizarea văii Dunării, este un fapt îndeplinit și, cei dintâi, se constituiesc ca stat Românii din Muntenia, în veacul al XIV, întinzându-și stăpânirea până la Marea Neagră. Partea de miază-zi a Moldovei de astăzi, numită și Budgeac, ajunge și ea în stăpânirea Muntenilor.

Mircea Vodă cel Bătrân, din familia Basarabilor, într'un document din 1387 se numește stăpânitor nu numai peste Ungro-Vlachia, peste Amlaș și Făgăraș, și peste banatul Severinului, dar și domn al *părților tătărăști* și al *amânduror malurilor Dunării, până la Marea cea Mare*. Această stăpânire a lui Mircea și a urmașilor săi din familia Basarabilor, asupra țării dela nordul gurilor Dunării, a fost atât de puternică și de solidă că, Turcii, Polonia și alți străini, și chiar Moldovenii, numiau acest teritoriu *Basarabia*, după numele domnilor din familia Basarabilor. Basarabia

eră, prin urmare, într'o vreme numai partea dela miază-zi a Basarabiei de azi, eră numai țara Budgeacului.

Statul moldovean, care s'a format în urma statului valach din Muntenia, cuprinzând la început Bucovina de astăzi — numită Bucovina numai după răpirea ei de Austriaci — și Moldova dela miază-noapte, se întinse repede în jos, pe văile Prutului și Nistrului și în foarte scurtă vreme Moldovenii pretinseră să aibă ei Budgeacul și, pornind războiul împotriva Basarabilor din Muntenia, pun stăpânire peste vechile cetăți comerciale Asprocastros, Akkerman, adecă Cetatea Albă și Lycostomos, Kilia, adecă Gura Lupului, una așezată la gura Nistrului, cealaltă la gura Dunării. Astfel, în anul 1408, documentele ne arată stăpânitor al acestei Basarabii pe Alexandru cel Bun, domnul Moldovei. Și de aci înainte, țara a trecut, rând pe rând, când în mâinele Muntenilor, când în mâinile Moldovenilor. În anul 1465 Ștefan cel Mare al Moldovii luă Kilia din stăpânirea domnilor munteni și-și întinse puterea asupra întregii regiuni dela nordul gurilor Dunării.

Vremurile de atunci fiind grele, iar Turcii

pătrunzând din ce în ce mai mult în inima Europei, Ștefan cel Mare perdù în 1484 amândouă fortărețele sale de la miazăzi, și Kilia și Cetatea Albă, fiind cucerite de Turci; și-a păstrat însă stăpânirea peste întregul ținut dimprejur. Nu numai atât, dar chiar Moldova întreagă trecù, de bună voie, în schimbul unui haraciu anual, sub ocrotirea Porții otomane, care însă cheazășuiă domnilor ei *o deplină putere și neatârnaire.*

Astfel, veacuri dearândul, n'a fost deosebire între ținuturile din stânga Prutului și cele din dreaptă acestui rîu. Aceeaș populațiune locuiă pe amândouă malurile, aceeaș soartă o aveau toții, aceeaș administrație îi cărmuiă și pe unii și pe alții; aceleași zile bune și aceleași zile rele le-au dus deopotrivă toții Moldovenii.

În veacul al XVII, împărăția otomană, fiind ajutată de năvălirea Tătarilor, înaintează spre miază-noapte și pune mâna pe cetatea Hotinului, întemeiată de domnii moldoveni, ca vamă și loc de trecere peste Nistru, fără însă să cuprinză și ținuturile din jurul acestei cetăți moldovenesti și fără să se amestece în ocârmuirea țării.

In veacul următor, se ivesc
 Rușii, cari, sub conducerea Ivirea Rușilor.
 țarului lor Petru cel Mare,
 se apropie de hotarele Moldovii. Dimitrie Can-
 temir, și alți domni moldoveni, în urmă, se
 întovărășește cu ei, ca să câștige cetățile Kilia
 și Cetatea Albă, luate de Turci sub Ștefan
 cel Mare, și Tighina și Hotinul, una percută
 în 1538 și cealaltă în 1713.

Invoiala încheiată la 13 Aprilie 1717 între
 țarul Petru și principele Dumitru Cantemir
 al Moldovei spune la art. 1: «Moldova va
 dobândi vechile ei fruntarii dela Nistru, între
 cari și Budgeacul. Toate cetățile fortificate îi
 vor rămânea ei. Deocamdată, până ce prin-
 cipatul va fi organizat, localitățile întărite vor
 fi ocupate de garnizoanele împărătești, dar,
 după restatornicirea țării, de trupele moldo-
 venești»¹⁾.

Și de fapt Moldovenii, cu ajutorul arma-
 telor Catherinei a II, recuceresc mai târziu dela
 Turci, în anul 1771, Hotinul, iar sudul Basa-
 rabiei părăsit de Turci și de Tătari, întră iarăș

¹⁾ I. Niculeea, *Chronica*, 1744; la I. G. Pelivan, *La Bes-
 sarabie sous le régime russe*. Într'alt pasagiu se spune
 «că Moldova să fie restatornicită pe viitor în vechile ei
 frontiere». D. Cantemir, *Ist. imp. ottom*, IV. pag. 473.

în stăpânirea Moldovei, și începe să înflorească aci din nou o viață românească.

În anul 1806 Rușii declară iarăș războiu Turcilor și punând stăpânire pe țările românești și împreună cu ele și pe cetățile fortificate de la Dunăre, se gândesc să-și deschiză drum spre Constantinopol, potrivit testamentului politic al lui Petru cel Mare.

Răpirea Basarabiei

După îndelungate războaie cari ținură timp de șase ani și în cari țările românești au fost cumplit jefuite și ruinate cu totul, s'a încheiat, în sfârșit, la 16/28 Mai 1812 *Pacea de la București* prin care Padișahul Turciei și Împăratul Rusiei se înțeleg ca: » Prutul din locul unde intră în Moldova până la gurile sale și de acolo malul stâng al Dunării până la Chilia și vărsarea ei în Marea Neagră, formează frontiera celor două împărății (art. 4); partea din Moldova așezată pe malul drept al Prutului este părăsită și dată Sublimei Porți (art. 5), iar Înalta Poartă otomană lasă Curții Imperiale a Rusiei pământurile din stânga Prutului ».

Această anexare de către Rusia a unei părți

din Moldova eră, pe de-o parte fără valoare și nulă de drept, iar, pe de altă parte constituia o faptă urită și imorală ce dedea dovadă de anumite apucături josnice, de care aveà să se rușineze însuș liberalul țar Alexandru I.

Eră fără valoare și nulă de drept această anexare, fiindcă s'a făcut fără consimțământul și învoirea țării, căreia nu i s'a cerut sfatul, și s'a făcut împotriva tuturor tratatelor cari existau între Moldova și Turcia. Căci, toate aceste tratate chezășuiau apriat *deplina autonomie și întegritate a principatului moldovean*. — De altfel însiși Turcii au recunoscut acest drept al țării în timpul Congresului de la Carlovitz. Căci, în desbaterile de la Congres, se spune între altele: «Polonii fac pretențiuni asupra Moldovei; Turcii le răspund că se găsesec în neputință de a le o da, având în vedere că este un principat care s'a supus de bună voie Sublimei Porți și care n'a fost cucerit cu sabia. Polonii fură siliți să-și retragă cererea¹⁾ — De asemenea, când Turcii voiră să pună mâna pe fortăreața Soroca, domnitorul Nicolae Mavrocordat spuse, în anul 1712, în protestul său

¹⁾ Niculcea, *Chronica*, 1743, Hammer Gesch. des osm. Reiches, III. 60 la I. G. Pelivan, op. cit.

cătră Poartă: că e datoria și interesul imperiului ottoman ca să-și ție și să păzească cu credință îndatoririle pe cari foștii sultani le luaseră față de popoarele cari s'au supus de bună voie și cu anumite condițiuni, și să nu calce privilegii și drepturi cari au fost chezășuite. Poarta și-a dat seama de temeinicia acestui protest și a lăsat Soroca Moldovei²⁾

A fost urît și imoral actul de la 1812 al țarului Alexandru I, fiindcă sub pretextul că desrobește pe creștini de sub jug pagân, el a căutat, de fapt, să pună mâna pe țări străine, cu gândul ascuns de a-și întinde domnia spre Constantinopol, călcând peste trupul unor țări libere. Ca dovadă despre aceasta este faptul că însuș țarul «liberator» s'a rușinat să declare în fața Apusului și a lumii creștine din Balcani că anexează o parte din Moldova și că subjugându-o o transformă în supuși ruși, ci a vorbit numai despre liberarea unui teritoriu, numit *Basarabia*. N'a spus un cuvânt despre Moldova desmembrată, ci numai despre *Basarabia*, ca și cum n'ar fi știut că cu acest nume se numește numai ținutul Budgeacului.

²⁾ Axenti, *Chronica*, 1711—1716 la I. G. Pelivan, op. cit.

Cucerirea Basarabiei nu erà în sine un scop, ci numai o un popas dintr'un lung şir de planuri şi de socoteli politice spre a pune stăpânire pe capitala Sultanilor de pe malurile Bosforului.

Ca să ajungă însă la Constantinopol, Rusia îşi dedeà seamă că are nevoie să-şi câştige dragostea popoarelor creştine şi a înfăţisat deci, şi răpirea Basarabiei ca fiind făcută în folosul creştinătăţii. Şi, ca o urmare a acestei politici de ademenire, ţarul Alexandru a ţinut să facă deosebire între traiul ortodocşilor din Rusia şi traiul celor din imperiul ottoman. De aceea, a şi numit, la 7 August 1812, ca guvernator al Basarabiei pe marele boer Scarlat Sturza, iar ca episcop al diocesei Chişinăului şi Hotinului pe Gavril Bănulescu-Bodoni care susţineà că singura scăpare de asupra turcească şi de stoarcerea fanarioţilor o vor găsi Români în Rusia ortodoxă. În acelaş timp, ţarul scuti poporul basarabean, vreme de trei ani — la cari se mai adauseră încă doi — de ori ce dare şi de ori ce impozit şi scuti de serviciul militar pe tinerii moldoveni.

Dar, din cauza prădăciunilor armatelor ruseşti de ocupaţie şi din cauza rechiziţiilor de tot

felul, țările românești, și deci și Basarabia, erau prăpădite cu totul. Veniturile țării treceau aproape în întregime numai pentru hrănirea și susținerea armatelor rusești.— Și este caracteristic răspunsul generalului Cutuzov dat boerilor valachi cari îi se plânseră că li s'a luat totul și nu le-a mai rămas nimic. «*Vă las, le zise bătrânul general, ochii ca să plângeți*».

În asemenea împrejurări, cu tot liberalismul țarului, este lesne de înțeles că vestea anexării la Rusia a unei părți din țară și prin urmare a dăinuirii și mai departe a ocupației, a rechizițiilor și a prestațiilor a fost primită de populațiunea românească cu strigăte de jale. Această populație a început să emigreze de sub scutul «*liberatorilor ortodocși*» și să se statornicească în Moldova, sub «*jugul păgân al Turcilor*». Și la sfârșitul anului 1812 emigrarea Basarabenilor în Moldova s'a prefăcut într'o adevărată fugă în gloată; eră mai mult un fel de protest împotriva anexării la pravoslavnicul liberator. Iar, spre a oprî acest curent de emigrare, s'a declarat Moldova bântuită de ciumă și s'au pus cordoane militare cari să oprească trecerea peste Prut și s'a mijlocit și pe lângă cuvântul cu greutate cel aveâ

mitropolitul Gavril ca să împiedice această emigrare ¹⁾).

De aceea, ca să pună capăt acestor emigrări, țarul Alexandru, printr'un ucaz, a hotărît ca nimeni să nu se mai atingă de vechile așezăminte de drept ale țării și de organizația ei administrativă; iar limba românească să se păstreze alături de limba rusească. Țara este declarată autonomă, iar împăratul își ia titlul de gospodar al Moldovei.

In anul 1825, luna Noem-
vrie, moare țarul Alexandru,
iar urmașul său, Nicolae I,
cel mai mare dintre autocrați, nu putea să
priceapă ideea de autonomie. De aceea, se
schimbă cu totul, de aci înainte, chipul de
cârmuire a acestei provincii. Astfel la 1828,
odată cu înlăturarea, printr'o singură trăsătură
de condeiu, a vechei autonomii, a fost isgonită
și limba română din administrația țării și o
politică de rusificare a fost pornită împotriva
școalei, a bisericii și a tuturor așezămintelor
moldovenesti. De aci înainte, se introduce

Basarabia sub stă-
pânirea rusească

¹⁾ Dr. P. Cazacu, *Moldova dintre Prut și Nistru 1812-1918*
pag. 64.

peste tot cârmuirea de obște provinciilor rusești, atârând de organele centrale dela Petersburg.

Incepând cu anul 1837, ocârmuirea rusească este în floare în întreaga Basarabie și cu toate protestările Românilor, cum a fost bunăoară cea a mareșalului nobilimii Dimitriu din 1839, care a cerut introducerea limbii moldovenesti în școale, guvernul central a rămas mut la toate jalbele Românilor.

Răsboiul Crimeei pierdut de Ruși, în fața oștilor engleze și franceze, a reparat în parte nedreptatea făcută Moldovei în 1812, redându-i din nou în 1856 cele trei județe dela gurile Dunării: Ismailul, Bolgradul și Cahulul.

În 1871, după răsboiul franco-german, partea Basarabiei rămasă sub stăpânirea moscovită a fost organizată întocmai ca o gubernie rusească. Incepând cu acest an și odată cu ridicarea în scaunul arhiepiscopesc de la Chișinău a lui Pavel Lebedev (1871—1882), rusificarea se face cu mai multă îndârjire, atât prin administrație cât și mai ales prin școală și biserică.

Vine apoi răsboiul ruso-turc din anul 1877-1878, câștigat de Ruși numai prin vitejia armatei române care s'a jertfit înaintea Plev-

nei. Dar, după sfârșitul războiului, cu toate măsurile de prevedere luate de guvernul român și cu toate îndatoririle luate de Ruși că nu se vor atinge de *integritatea actuală a României*, cele trei județe ale Basarabiei de jos au fost din nou smulse prin sâlnicie și violență și încorporate la imperiul țarilor. Protestările Românilor la Congresul de la Berlin n'au avut nici un rezultat, iar cuvântul împăratului tuturor Rușilor că «se angajează să păstreze încontinuu drepturile politice ale statului român și să observe ca ele să fie respectate, așa precum cer legile țării și tratatele» și cuvântul guvernului că «se angajează să mențină și să proteagă integritatea actuală a României» rămân slovă moartă ¹⁾.

Nici Convenția din Aprilie 1877, nici angajamentele formale, n'au împiedicat pe Ruși să ocupe militarește, un an în urmă, Basarabia de miază-zi și să o anexeze din nou. Acest act de violență a fost cu atât mai urît din partea Rușilor, cu cât România dăduse un ajutor prețios armatelor ruse într'un moment, când situațiunea lor dela Plevna eră cu totul

¹⁾ *Convențiunea între Imperiul Rusiei și Principatul României*, art. II.

desnădăjduită. Și, deși drepturile Românilor, la Congresul dela Berlin nu puteau fi puse la îndoială și deși toate puterile vedeau cu ochi buni cauza română, totuș Rusia s'a încapățânat în ținuta ei și România învingătoare în războiu a fost silită să se resemneze în fața acestei noi nedreptăți, după cum a fost silită să se resemneze și în fața faptului de violență din 1812. România, necunoscând legitimitatea stăpânirii rusești peste Basarabia, așteptă ceasul prielnic și în vederea recuceririi acestei provincii, a încheiat alianță cu puterile centrale.

Astfel Basarabia, în întregimea ei, se preface în 1878 iarăș în provincie rusească și rămâne în această stare până în 1918, când se unește pe vecie cu patria-mumă. Și, cu toată politica de rusificare a guvernelor dela Petersburg, Basarabia a fost găsită de Români aproape în aceeaș stare, în care a fost lăsată la 1812.

Ca și în alte țări, de asemenea și în Basarabia, boerimea, cu puține abateri, spre a-și păstră privilegiile ei de odinioară, s'a dat după păr, primind cultura și idealurile stăpânitorilor; poporul de jos însă, și-a păstrat felul său de a fi aproape neschimbat, și ca fire și ca limbă, și ca datini și ca obiceiuri;

iar politica rusească, de a ținea în întunec și în neștiință poporul basarabean, pentru ca să și piarză astfel conștiința sa națională și să fie mai lesne rusificat, a făcut, tocmai din potrivă, ca el să fie păstrat aproape neatins de înrîurirea rusească.

Desnaționalizarea elementului românesc și rusificarea lui s'a căutat să se facă, în timpul anexării de mai bine de un veac a Basarabiei, pe mai multe căi, dar mai ales prin administrație, prin școală, prin biserică, prin armată și prin colonizări.

Mijloacele de rusificare.

În *administrație*, elementele moldovenesti au fost înlocuite, în mod regulat, prin funcționari ruși aduși din toate părțile imperiului moscovit. Și, cu cât cineva erà dovedit mai șovin, cu atâta și meritele sale erau mai prețuite în ochii guvernului central, iar Românii erau dislocați din țara lor de naștere și risipiți în toate părțile.

Școală românească, sprijinită din bugetul statului, aproape n'a existat în Basarabia. Lipsa unei legi asupra obligativității învățământului primar a făcut ca tinerii basarabeni

să nu învețe carte. Cei cari însă, cu toate acestea, mergeau la învățătură, erau siliți, sau să cerceteze școalele rusești, sau să fie învățați, în afară de școală, în mod particular, de învățători liberi.

Situațiunea elevilor români în școalele de stat rusești eră foarte grea. Dascălimea la aceste școale, eră recrutată dintre cei mai șoviniști ruși sau dintre cei mai mari rusofili. Invățământul limbei române eră cu totul oprit, iar în biblioteci nu se găsiă nici o carte românească. Elevii moldoveni erau numiți moldovan-baran (baran-berbec) sau moldovan cap de bou. Acestor elevi li se spuneă că limba română este o limbă pentru țărani, pe când limba rusească este limba oamenilor culți, a oamenilor învățați. Despre Români nu se vorbiă nimic în cărțile de școală, iar dacă elevii mai înaintați în vârstă întrebau, din întâmplare, pe profesorii lor despre obârșia neamului românesc, li se răspundeă că el este de obârșie de țigani, ca toți Românii de peste Prut. Alți profesori le spuneau că Românii sunt urmașii unor hoți și tâlhari romani, surghiu-

niți aci, la marginea împărăției romane, pentru furturile și tâlhăriile lor ¹⁾.

Clerul basarabean, eră într'o stare bună. Preoții erau socotiți ca cei cari pot slujî mai bine acțiunea de rusificare. Sub conducerea lor se găseau școalele parohiale, foarte multe în Basarabia. Rusificarea însă prin cler n'a dat roadele dorite, căci nici școlăriimea nici poporul n'a putut fi desnaționalizat. O dovadă despre aceasta găsim în faptul că în anul 1842, în întreaga circumscripție a Bălților nu se găseau de cât doi preoți cari să știe rusește ²⁾.

Acțiunea de rusificare prin Biserică a fost

¹⁾ I. G. Pelivan, *La Bessarabie sous le régime russe*, pag. 22.

²⁾ *Lucrările Comisiunii Arhivelor* II. pag. 175, la Pelivan, *op. cit.* Caracteristic pentru neputința rusificării Moldovenilor este și următorul fapt povestit de d-l Pelivan: Un preot tânăr din județul Bălți, Gavril V. ucranian, de fel din provincia Charkov, puțin credincios, fiind poftit de un parochian din satul său românesc să facă o slujbă, și-a uitat acasă cartea de rugăciuni. Fiind însă mare admirator al poetului ucranian Chevcenco avea totdeauna în buzunar un volum de versuri ale acestui poet. Deși știă pe de rost toate rugăciunile, nu știă însă evanghelia respectivă. Atunci, scoțând din buzunar volumul lui Chevcenco, a cetit cu voce prefăcută, în locul evangheliei, elegia *dumi moi, dumi*. Țărani neînțelegând rusește și crezând că ele cetește evanghelia, l-au ascultat în genunchi.

mai întinsă de la venirea în fruntea episcopiei din Chișinău a lui Pavel Lebedev (1871-1882), trimis anume de guvernul din Petersburg, fiind cunoscut ca om energic și mare patriot rus. Acesta a închis 336 biserici moldovenești și a gonit dela biserici, în Noua Basarabie, pe toți preoții cari, în curs de doi ani, n'au putut să învețe limba rusească, dispunând, în acelaș timp, să se distrugă toate cărțile bisericești scrise în românește.

De asemenea, diaconii și cântăreții de pe la biserici, cari până la episcopul Pavel se recrutau printre moldoveni și erau examinați în științele religioase în limba românească, de acum înainte trebuiau să treacă examenul în limba rusă. Acelaș episcop a silit pe toți clericii să-și dea copiii, de mici, pe la școalele mănăstirești, ca să învețe rusește și a înființat, în acelaș timp, școli pregătitoare pentru limba rusă și internate spre a scăpa pe copii de gazde moldovene: «Desprețuiți, — spune el Bulgarilor din Bolgrad, — exemplul de nerecunoștință al acelor cari plătesc cu ură adâncă poporului rusesc binefacerea săvârșită pentru neatârnamarea și libertatea dăruită lor, pentru sângele vărsat de poporul rusesc, pentru isbă-

virea lor de jugul greu, pentru independența lor¹⁾.

Dar, cu toate măsurile de silnție luate împotriva preoților moldoveni și cu toate sforțările mădularelor cărmuitoare bisericești de a rusifică prin cler poporul românesc, constatarea aceluiaș episcop Pavel, «că preotul N., de 37 ani — și de sigur ca el vor fi fost și ceilalți — este absolvent al seminarului, dar s'a sălbătăcit într'atâta în parochia lui moldovenească că acum vorbește prost rusește»²⁾, este o dovadă că străduințele episcopului n'au dat roadele la cari el se așteptă.

Nici *prin armată* rezultatele rusificării n'au fost prea simțitoare. Eră natural ca soldații moldoveni, fiind trimiși în centre în cari nu puteau auzi graiul românesc, să-și fi însușit, vrând nevrând, limba rusească; dar, întorși odată pe la vetrele lor, unde femeile și copiii nu știau nici o vorbă rusească, uitau repede limba învățată în cazarmă.

Dacă populațiunea Basarabiei care, la anexarea **Colonizările în Basarabia.** țării de către Ruși, eră în întregime românească a ajuns să aibă

¹⁾ Dr. P. Cazacu, *op. cit.* pag. 133.

²⁾ Dr. P. Cazacu, *op. cit.* pag. 134.

astăzi 25% străini: ovrei, ucraineni, ruși, etc., aceasta se daterește în cea mai mare parte *sistemului de colonizare*, întrebuițat de guvernele dela Petrograd. Din diferite motive și pe diferite căi, s'au introdus elemente străine în Basarabia: unii au venit ca refugiați de persecuțiunile religioase, — Basarabia trecând ca o țară cu largi libertăți și în care nu se cunoșteau persecuțiile religioase, — alții s'au pripășit pe aci în urma diferitelor războaie, iar alții, și aceștia erau cei mai mulți, s'au introdus prin satele și orașele moldovenesti, fugind de recrutări — la început populația basarabeană erà scutită de recrutări — sau de proprietarii lor. Nu puțini au fost și aceia cari s'au strecurat în această provincie ca vagabonzi. Numărul acestora va fi fost destul de mare, dacă guvernatorul Teodorov, el singur, a fost nevoit să expulzeze între 1834—1854 cam 48.000 de vagabonzi¹⁾.

S'au adus, de asemeni, de peste Nistru locuitori agricoli, industriași, meseriași, funcționari, militari, preoți, etc.

Tot astfel, pe lângă Ovreii aflați în Basarabia, la anexarea ei, și cari nu vorbeau decât

¹⁾ I. G. Pelivan, *op. cit.* pag. 50.

jargonul sau limba moldovenească, s'au strecurat, cu timpul, cete întregi de ovrei din Polonia și din restul Rusiei cari, neștiind graiul românesc, au înmulțit numărul străinilor din această țară.

În deosebi, cele două extremități ale Basarabiei au avut să sufere mai mult de pe urma colonizărilor. În județul Hotin colonizarea, prin locuitori agricoli, cari să cultive numeroasele moșii ale boerilor români, trecuți peste Prut, și ale mănăstirilor, a fost așa de puternică și atât de timpurie, că sate întregi au fost rutenizate. Femeile din anumite sate spun astăzi că sunt rutence, nemai grăind graiul moldovenesc, dar originea li se vede ușor din faptul că uneltele cu cari se slujesc, de pildă cele de țesut, păstrează numirile lor românești: stative, tălpigi, sul, scripti, catrință, etc., și aceste femei nu cunosc numirile rusești sau ucrainene¹⁾.

În județele dela miazăzi, în afară de Moldovenii cari au ocupat locurile părăsite, după retragerea Turcilor, au mai venit și o mulțime de Bulgari, de Albanezi și de Cazaci cari au format acî o miliție de graniță, un fel de

¹⁾ Dr. P. Cazacu, *op. cit.* pag. 73.

corp de grăniceri. În partea din răsărit a Budgeacului au fost aduși în 1814—1815 colonii întregi de *nemți* din împrejurimile Varșoviei, iar în 1822 coloniști din Würtemberg și din Bavaria. Tuturor acestora li s'a dat câte o moșioară de 60 deseatine de pământ, scutire de orice imposit, timp de 10 ani, libertate religioasă și bani cu împrumut pentru instalare, iar Români au fost siliți să le aducă, gratuit, lembe de construcție din ținutul Orheiului; în 1823 a fost adusă la Șaba o colonie de *Elvețieni*. În Budgeacul dela gurile Dunării au fost aduși la 1818, și apoi la 1827, un număr mare de coloniști *Bulgari*, între cari și mulți *Găgăuți*.

La 1861 s'a adus în Rusia legea de împrumut a țăranilor, lege care s'a pus în aplicare și în Basarabia în anul 1868. Împrumutarea s'a făcut prin Banca Țărănească, un fel de Casă Rurală. Oricine își arată dorința să fie împrumutat, oricine dedeă o cerere de împrumut, eră trecut numai decât pe o listă; însă, în vreme ce pământul basarabean, și în special regiunea dela Prut, eră dată tuturor Ucraniienilor, ca proprietate, Moldovenilor li se înlesniă *emigrarea*. Propaganda

criminală, favorizată de guvernul rusesc, făcută printre țărani români, de a se strămuta în regiunile nepopulate ale Siberiei, ale Caucazului, ale Amurului, ale Turchestanului, etc., făgăduindu-li-se fiecăruia câte 50 — 100 desetine de pământ, transport gratuit și unelte pe cheltuiala statului, a hotărît pe mulți oameni simpli și naivi să se ducă în «țara făgăduinții». Vânzându-și, în grabă și pe nimic, tot avutul lor de acasă, acești nenorociți de țărani români, au fost îngrămădiți în vagoane de animale și, după luni de zile de călătorie, cei mai mulți, bolnavi și prăpădiți, au ajuns, câți n'au pierit pe drum, în mizeria din Caucaz ¹⁾.

Astfel mii de țărani români au fost puși pe drumuri în Ucraina, în Caucaz, în Siberia și până pe coastele Oceanului Pacific. — O misiune militară română trimisă, în timpul marelui războiu, la Vladivostoc, a găsit, spre marea ei uimire, vr'o 30,000 agricultori români prin regiunile din apropiere și cari cereau să fie repatriați.

Cu toată această rusificare sistematică, pornită de guvernele dela Petrograd, populațiunea moldovenească și-a păstrat caracterul ei nea-

¹⁾ I. G. Pelivan, *op. cit.* pag. 51.

tins, așa precum a fost lăsată în momentul anexării din 1812; nu numai atât, dar chiar Rușii, în mijlocul Românilor, se românizau în a doua generație. De unde proverbul: *tata rus, mamă rus, da Ivan e Moldovan*. De aceea, ținând seamă de caracterul specific al poporului român din Basarabia, caracter osebit de cel al poporului rus, n'au lipsit scriitori și bărbați de stat ruși cari, în mai multe rânduri, să sfătuiască guvernele dela Petrograd, că, făcând aplicarea strictă a principiului naționalităților, să retrocedeze României Basarabia și să pună astfel capăt neînțelegerilor dintre statul român afiliat, tocmai din cauza răpirii acestei provincii, la Puterile Centrale și dintre statul rusec.

* * *

Basarabia după prăbușirea țarismului.

Odată cu căderea Imperiului moscovit și a prăbușirii țarismului, puterea autorității rusești din Basarabia se clatină și, de sub pojghița subțire a elementului străin suprapus, iese la iveală cu o vigoare de nebănuit, elementul românesc autohton care caută să-și impună voința. Acest element n'a așteptat

decât clipa prielnică, pentruca întreaga suflare românească să se miște, precum de altfel s'a mișcat și în 1905—1906, cu ocaziunea primei revoluțiuni ruse, — atunci ce e drept fără rezultat — și să-și facă dreptate, câștigându-și libertatea călcată în picioare de forța brutală din 1812 și din 1878.

O telegramă oficială dela Petrograd, primită la 5 Martie 1917 și adresată tuturor autorităților, spune că *Basarabia nu mai este sub imperiu și că de acum înainte toți se pot bucura de libertate*. Ea a fost întâiul semnal că și Moldovenii au scăpat de jugul moscovit. O manifestație la 10 Martie, pe străzile Chișinăului vestiă și marelui public evenimentul la care nimeni nu se așteptase.

Un *congres bisericesc*, format din preoți, mireni și dascăli, este convocat pe ziua de 19—22 Aprilie. În el oratorii se declară pentru noul regim revoluționar, pentru republica democratică și pentru auto-determinarea popoarelor, însă înlăuntrul Rusiei. Se fac și alte congrese. *Congresul învățătorilor* din Chișinău și din alte părți ale țării se declară, la îndemnul câtorva refugiați Ardeleni și Bucovineni, pentru școala națională.

Paralel cu aceste congrese, se ținù la începutul lui Aprilie, congresul național ucrainian, la Chiev, în care se proclamă republica ucrainiană autonomă, federată cu republicele rusești. Din pricina însă, a deosebirilor de vederi dintre Ucraineni și Ruși, republica moldovenească, departe de republica rusească, se găsià într'o situațiune favorabilă. Incorporarea republicii moldovenești la republica Ucrainei nu s'a făcut, după cum ar fi dorit Rușii și prietenii Rușilor.

Intre 8 și 14 Septemvrie, a avut loc la Chiev *Congresul* tuturor popoarelor din Rusia. Cele mai de seamă hotărîri ale sale au fost: 1. Rusia să fie republică federativă și democratică; 2. Fiecare naționalitate din Rusia să aibă dreptul de autonomie națională personală și 3. Fiecare popor să-și facă Constituanta națională pe temeiul votului universal, egal, direct, secret, proporțional, cu participarea egală a femeilor.

Republica Moldovenească.

Din pricina neorânduie-lilor și turburărilor de pe front și din pricina haosului politic din Rusia, până să se facă alegeri pentru Constituanta rusească, s'a convocat, la 20

Octombrie 1917, *Intâiul Congres al tuturor Moldovenilor din Rusia*, în care Congres s'au votat, cu unanimitate, temeiurile vieții viitoare a țării. Hotărârile mai de seamă ale congresului au fost următoarele:

1. Singura formă de ocârmuire în Rusia să fie *republica federativă democratică*.

2. Având în vedere cultura națională a neamului moldovenesc, și trecutul său istoric plecând dela principiul proclamat de revoluție că fiecare popor are drept de a dispune de soarta sa, pentru a realiză o unire mai strânsă a poporului moldovenesc, și pentru a chezăsuî drepturile lui la o dezvoltare și autonomia culturală, economică și națională, întâiul congres al Moldovenilor din toată Rusia în unanimitate a hotărît: Basarabia se bucură de *autonomie teritorială și politică*.

3. Se constituie, fără amânare, o armată națională moldovenească de toate armele, precum și unități mișcătoare moldovenești (cohortele).

4. Se constituie, de îndată, un *Sfat al Țării*, pentru a administră toate treburile Basarabiei autonome.

5. Să se împartă pământ țăranilor și să se oprească colonizările cu străini.

6. Să se naționalizeze învățământul și să se organizeze activitatea extrașcolară.

7. Să se întrețină legături cu Românii de peste Nistru¹⁾.

8. Să se facă un Fond național.

După formarea -- pe când trupele române încă nu intraseră în Basarabia — a *Sfatului Țării*, alcătuit din toate organizațiile și grupările politice și recunoscut de întreagă Basarabie, aleșii săi au fost convocați la Chișinău, în ziua de 21 Noemvrie, când s'a făcut și deschiderea, în chip sărbătoresc, a ședințelor sale. Reprezentanții bisericii, ai justiției, ai sovietelor, ai armatei, ai naționalităților și ai partidelor politice au salutată cu căldură acest așezământ al statului. Numeroase telegrame de felicitare și de recunoaștere au sosit deopotrivă din toate părțile țării.

¹⁾ Congresul a hotărât să susțină legături cu organizațiile moldovenești de peste Nistru și a le da acestora zece locuri în Sfatul Țării; de a cere Radei ucrainene și guvernului provizoriu să recunoască Moldovenilor de peste Nistru, din Caucaz, Siberia și alte părți aceleași drepturi pe care Moldovenii le recunosc altor naționalități cari trăiesc în Basarabia autonomă.

Recunoaşterea *Sfatului Țării* s'a făcut și de unele autorități din afară. Astfel la 23 Noemvrie, Secretariatul general ucrainian — recunoscut de Rusia în tratativele formale cu aliații — invită pe reprezentanții republicii moldovenești la o consfătuire la Chiev, cu alte republici, pentru formarea unui guvern federativ. — La 28 Noemvrie Sfatul Țării e salutat de reprezentanții armatei polone. — La 29 Noemvrie, în ședința Sfatului Țării, se cetește o telegramă prin care se vestește numirea unui reprezentant al comisarilor poporului din Petrograd pe lângă Republica Moldovenească. — La 2 Decemvrie se cetește în Sfatul Țării salutul primăriei din Chiev¹⁾.

În ziua de 2 Decemvrie, Sfatul Țării proclamă oficial *Republica democratică moldovenească în federația statelor rusești*. Această republică este recunoscută, în afară de toate organizațiunile din Basarabia, și de Republica din Ucraina. Ca o dovadă despre aceasta, poate servi între altele, și faptul că în timpul păcii

¹⁾ P. Cazacu *op. cit.* pag. 250. Sfatul Țării a fost salutat chiar de reprezentantul Sovietelor, d. Caciban. *Déclarations faites par la délégation roumaine à la conférence russo-roumaine de Vienne*, pag. 12.

dela Brest-Litovsk, delegații ucraineni negociază fără să facă vr'o amintire despre Basarabia. Ei dovediau prin aceasta, în mod tăcut, că nu aveau nici o autoritate sau vre-o împuternicire să vorbească în numele Basarabiei. — De asemenea, guvernul din Ucraina declară delegatului militar român dela Chiev că nu se opune ca Basarabia să se unească cu România, dacă dorește aceasta ¹⁾.

Dezordinele de tot felul pricinuite de trupele rusești de pe frontul român, tâlhăriile săvârșite ziua în amiaza mare asupra concucurilor și asupra oamenilor pacinici, distrugerea depozitelor și a munițiilor, într'un cuvânt, anarhia care se întinsese preste tot locul în urma debandadei armatei rusești, a făcut guvernul republicei moldovenești, abia la cinci zile numai după constituirea sa, să se prezinte înaintea Sfatului Țării și să-i ceară, pe lângă încredere, și forțe militare și mijloace spre a stârpî anarhia cere s'a întins peste tot locul și deci și în Capitală.

Pe de altă parte, Bolșevicii, după răsturnarea guvernului Kerenski, punând mâna pe

¹⁾ *La Bessarabie, continuité de l'élément roumanisé en Bessarabie, pag. 7.*

frânele guvernului, și-au întins lucrarea lor și asupra Basarabiei. Armata națională, ca și cohortele moldovenești, prin înriurirea bolșevică, s'au destrămat și tot felul de comitete, cari nu voiau să știe de guvern, foiau prin toate orașele basarabene.

Singurul mijloc de a scăpa din această nenorocită stare, eră să vină trupele române cari, neputând fi înrăurite de germenul descompunerii, își păstrasera neatinsă unitatea și coeziunea. Numai aceste trupe puteau să restabilească ordinea în țară. De aceea, Șerbacev, comandantul armatei rusești de pe frontul românesc, s'a văzut silit ca, alături de guvernul republicii moldovenești, să roage, printr'o invitație scrisă a Cartierului general rus, guvernul român dela Iași ca să trimeată trupe în Basarabia. Acestea trec, la 18 Ianuarie 1918, Prutul și isbutesc, în scurtă vreme, să aducă ordine și regulă acolo unde mai înainte stăpâniă dezordinea și anarhia.

Odată ce trupele române s'au găsit în Basarabia, apărându-i fruntariile, contactul între guvernul și conducătorii români de la

Republica moldovenească independentă.

Iași și guvernul și conducătorii republicii moldovenești de la Chișinău devine din ce în ce mai des și convingerea că provincia românească de peste Prut, nu putea să mai rămână atârnată de Rusia, își face din ce în ce mai mult loc în sufletele patrioților români din Basarabiă. Iar, în urma declarării independenței republicii ucrainene, provincia dintre Prut și Nistru, rămânând cu totul despărțită de restul Rusiei, se proclamă, la 24 Ianuarie 1918, ca *Republică moldovenească independentă*. Iată proclamația ce s'a făcut cu acest prilej :

«Moldoveni și popoare înfrățite ale republicii moldovenești !

«Marea revoluție rusească ne-a scos din întunerecul de robie, în care am trăit atâta amar de vreme, pe calea slobozeniei, dreptății și frăției. Prin jertfete și osteneala voastră a tuturor, țara noastră, înfăptuindu-și drepturile dobândite de revoluție, de a-și hotărî singură soarta, s'a declarat republică democratică slobodă.

«Infrățiți prin sângele vărsat sub steagurile revoluției, noi ne-am arătat dorința neclintită să trăim în unire cu toate republicele,

care s'au înființat pe pământul foastei împărății rusești, alcătuind toți la un loc Marea Republică, democratică, federativă, rusească.

«Dar vremurile sunt schimbătoare și împrejurările politice de azi împiedică cu desăvârșire înfăptuirea acestei uniri. Republica democratică a Ucrainei, vecina noastră de peste Nistru, s'a proclamat neatârnată și noi astfel ne-am trezit despărțiți de Rusia și republicele alcătuite în vechile ei hotare.

«In astfel de împrejurări și noi suntem siliți să ne proclamăm în unire cu voința norodului: Republică, democratică, moldovenească slobodă, de sine stătătoare, și neatârnată, având ea singură dreptul de a-și hotârî soarta în viitor.

«Proclamarea neatârării este o cerință politică a vremii, căci republica moldovenească nu mai poate așteptă de la nimeni orînduirea vieței sale și popoarele republicii trebuie să înțeleagă că viitorul lor atâră numai de dânsese și, că acest viitor poate să fie înfăptuit numai prin așezământul înalt de ocârmuire — Sfatul Țării—și prin stăpânirea pusă de el — Sfatul Miniștrilor.

«Republica moldovenească neatârnată își

pune ca scop pacea și înțelegerea prietenească în viața politică și economică, cu toate țările îndepărtate și vecine, socotind războiul ca cel mai vrășmaș dușman al noroadelor și țărilor. Deci, în politica sa din afară, republica moldovenească neatârnată va urmări încheerea cât mai de grabă a păcii obștești democratice, în înțelegere cu toți întovărășiții.

«In politica sa lăuntrică republica moldovenească neatârnată, chezașluind drepturi depline tuturor națiilor, va urmâ mai departe cu întărirea slobozeniilor câștigate prin revoluție și vestite prin declarația Sfatului Țării de la 2 Decemvrie 1917.

«In deosebi, Sfatul Țării și Sfatul Miniștrilor republicii moldovenești se va silî să cheme cât mai de grabă Adunarea poporană, pe temeiul glăsuirii obștești care va și hotârî desăvârșit rânduiala lăuntrică în țară și legăturile și de unire cu alte țări, dacă aceasta o va cere binele popoarelor republicii noastre.

«In al doilea rând, Sfatul Țării și Sfatul Miniștrilor republicii moldovenești neatârnate au de grijă să hotărască în cel mai scurt timp treaba pământului. Acesta va

trece în mâna plugarilor fără plată, pe temeiul împărțirii drepte, după cum s'a spus în declarația de la 2 Decemvrie.

«Afară de astea, Sfatul Țării și Stăpânirea republicii moldovenești au în vedere să lucreze, în cel mai scurt timp, un șir întreg de zăcoane și măsuri, care să îndestuleze nevoile de azi ale țării, în scopul de a o scoate din bezna întunerecului, sărăciei și foamei.

«Moldoveni și noroadе înfrățite ale republicii moldovenești!

«Suntem la cotitura cea mai însemnată a istoriei noastre. Dela conștiința și înțelepciunea voastră atârnă viitorul țării.

«Prin venirea oștilor frățești române pe pământul republicei noastre, s'a întocmit o stare prielnică pentru munca harnică și orânduită pe toate ogoarele vieții. Oștile românești au venit să apere drumurile de fier și magaziile de pâine pentru front; dar ființa lor pe pământul nostru ajută la azězarea rânduiei în țară și, de azi înainte, roada muncii fiecărui cetățean al republicei este chezăsluită împotriva răufăcătorilor.

«Alt scop oștile românești pe pământul republicei noastre nu au. Toate svonurile, cumcă

Românii au venit să ne cuprinză țara și să ne stăpânească, nu se potrivesc cu adevărul și se împrăstie de dușmanii republicei noastre. Că oștile românești nu ne primejduesc neatârănarea, slobozenia și drepturile câștigate prin revoluție — cheazășie ne sunt Franța, Anglia, și America, cu mărturiile lor, precum și declarațiile împuterniciților României.

«Moldoveni și noroadе înfrățite ale republicei moldovene!

«Fiind încredințați că zidirea vieții noastre nu va fi atinsă de nimeni și că nimic nu primejduște neatârănarea și slobozeniile, dobândite prin revoluție, noi vă chemăm pe toți spre unire, spre muncă pacinică și liniște, pentru binele și folosul tuturor noroadelor republicei democratice moldovenești, de acum și pururea neatârănate.

Primită de Sfatul Țării, la 24 Ianuarie 1918.

Unirea Basarabiei
cu țara-mumă.

Această republică moldovenească independentă nu putea să aibă o viață trainică.

Ei îi lipsiau toate însușirile cari asigură viața unui stat. N'avea armată — fruntăriile sale, după alungarea bolșevicilor erau apărate de oș-

tirea românească — n'avea un corp diplomatic pentru legăturile internaționale și n'avea mai presus de toate, experiența unor bărbați de stat încercați. De aceea, eră lucru firesc ca manifestările ce se produseseză pentru unirea cu România să se accentueze din ce în ce mai mult. Guvernul de la Iași însă, cu toate că «*promise de la puterile centrale asigurări în privința Basarabiei*», cu toate că a avut asentimentul Germaniei, Austrô-Ungariei, Bulgariei, și Turciei, puteri cu cari fusese silit de împrejurări și mai ales de trădarea rusească să încheie pace, n'a primit totuș propunerea de unire, de cât numai după ce Sfatul Țării și Guvernul Republicii a cerut formal această unire. În ședința memorabilă de la 27 Martie 1918 Sfatul Țării a adus următoarea hotărîre:

«*Republica democratică moldovenească (Basarabia), în hotarele ei dintre Prut, Nistru, Dunăre, Marea Neagră și vechile granițe cu Austria, ruptă de Rusia acum mai bine de o sută șase ani din trupul vechei Moldove — în puterea dreptului istoric și a dreptului de neam, pe baza principiului că noroadele singure să-și hotărască soarta lor — de azi înainte și pentru totdeauna, — se unește cu mama sa, România*».

Această rezoluțiune se votează cu 86 voturi pentru, 3 contra și 36 abțineri.

Se înțelege dela sine că dacă Sfatul Țării ar fi votat unirea cu Ucraina, unirea s'ar fi făcut cu această țară.

Primul ministru român care nu asistase la sedință, fiind pus în cunoștință de rezultatul votului a declarat: «In numele poporului românesc și a regelui României, cu adâncă emoțiune și cu falnică mândrie iau act de hotărîrea quasi-unanimă a Sfatului Țării și la rândul meu declar, că de azi înainte Basarabia este pentru vecie unită cu România. In aceste clipe mari să ne închinăm cu smerenie în fața geniului rasei noastre, care după o despărțire de un veac și mai bine, găsește singur calea firească, să-l ducă la mântuire, calea firească arătată de istorie. — Să ne unim cu toții inimile și să strigăm împreună și cu cei ce s'au abținut: trăiască România una și nedespărțită!».

Unirea Basarabiei cu patria-mumă se făcuse sub oarecari condițiuni, între cari cea mai de seamă eră reforma agrară.

Evenimentele internaționale, în timpul acesta, se desfășoară cu o repeziciune uimitoare.

Puterile centrale se prăbușese și aliații câștigă biruința.

După înfrângerea Nemților și după unirea Ardealului și a Bucovinei, este convocat, la 27 Noemvrie, Sfatul Țării ca să voteze distribuirea de pământ țăranilor. Odată cu votarea acestei reforme, Sfatul Țării a votat și următoarea rezoluțiune :

«In urma unirii cu România a Bucovinei, Transilvaniei, Banatului și părților ungurene, locuite de Români, în hotarele dela Nistru până la Tisa, Sfatul Țării declară că renunță la condițiunile unirii, stabilite în actul dela 27 Martie 1918, fiind convins că în România tuturor Românilor regimul curat democratic va fi asigurat. Sfatul Țării, până la adunarea constituantă a tuturor Românilor, care se va alege pe baza votului universal, după ce a rezolvit chestia agrară, după nevoile și cere-rile populației, anulează celelalte condițiuni din actul de unire dela 27 Martie 1907 și declară unirea Basarabiei fără condițiuni în România Mare».

In urma acestei hotărâri, Sfatul Țării se disolvă, iar guvernul directorilor demisionează, încredințând puterea lor Parlamentului și Guvernului român din București.

Tratatul dela Paris în
privința unirii Basarabiei.

Actul unirii a fost con-
sfințit în urmă de Tratatul
dela Paris.

Iată textul acestui tratat pentru unirea
Basarabiei cu România. El a fost încheiat la
Paris la 28 Octombrie 1920.

Imperiul Britanic, Franța, Italia, Japonia,
principalele Puteri aliate și România:

Considerând că, în interesul păcii generale
în Europa, trebuie asigurată încă de pe acum
în Basarabia o suveranitate care să corespundă
la aspirațiile populației și să garanteze mi-
norităților de rasă, religione sau limbă, pro-
tecțiunea ce le este datorită;

Considerând că, din punctele de vedere geo-
grafic, etnografic, istoric și economic, unirea
Basarabiei cu România este pe deplin jus-
tificată;

Considerând că populațiunea Basarabiei a
manifestat dorința de a vedeă Basarabia
unită cu România;

Considerând, în sfârșit, că România din
propria ei voință dorește să dea garanții sigure
de libertate și dreptate, fără deosebire de rasă,
de religione sau de limbă, conform cu Tratatul
semnat la Paris, la 9 Decembrie 1919, locui-

torilor atât ai vechiului Regat al României, cât și ai teritoriilor de curând transferate,

Au hotărît să încheie Tratatul de față și au desemnat pe plenipotențiarii lor,

Cari s'au înțeles asupra stipulațiunilor următoare:

Art. 1. — Înaltele părți contractante declară că recunoșc suveranitatea României asupra teritoriului Basarabiei, cuprins între frontiera actuală a României, Marea Neagră, cursul Nistrului dela gura sa până la punctul unde este tăiat de vechiul hotar dintre Bucovina și Basarabia și acest vechiu hotar.

Art. 2. — O comisiune compusă din trei membri, dintre care unul va fi numit de Principalele puteri aliate, unul de România și unul de Consiliul Societății Națiunilor pe seama Rusiei, va fi constituită în termen de 15 zile, cu începere dela punerea în vigoare a Tratatului de față, spre a fixa pe teren noua linie de fruntarie a României.

Art. 3. — România se obligă a respecta și a face să fie riguros respectate pe teritoriul Basarabiei, arătat la art. 1, stipulațiunile Tratatului, semnat la Paris la 9 Decembrie 1919 de către Principalele Puteri aliate

și asociate cu România și anume: a asigura locuitorilor, fără deosebire de rassă, de limbă sau de religione, aceleași garanții de libertate și dreptate ca și celorlalți locuitori din toate ținuturile, ce fac parte din Regatul României.

Art. 4. — Naționalitatea română va fi dobândită în deplin drept, cu excluderea oricăreia alteia, de către supușii fostului imperiu al Rusiei, stabiliți pe teritoriul Basarabiei, arătat la art. 1.

Art. 5. — În termen de doi ani, cu începere dela punerea în vigoare a Tratatului de față, supușii fostului imperiu al Rusiei, în vârstă de mai mult de 18 ani și stabiliți pe teritoriul Basarabiei, arătat la art. 1, vor putea opta pentru orice altă naționalitate ar putea dobândi.

Opțiunea soțului va atrage după sine pe aceea a soției și opțiunea părinților va atrage după sine pe aceea a copiilor lor în vârstă de mai puțin de 18 ani.

Persoanele cari vor fi exercitat dreptul de opțiune, prevăzut mai sus, vor trebui, în cele 12 luni următoare, să-și transporte domiciliul în Statul, în favoarea căruia vor fi optat.

Ele vor putea să-și păstreze bunurile imo-

biliare pe cari le-ar posedà pe teritoriul român. Ele vor puteà să ia cu dânsese bunurile lor mobile de orice natură, asupra cărora nu se va impune nici o taxă de ieşire.

Art. 6. — România recunoaşte ca supuşi români, cu deplin drept şi fără nici o formalitate, pe supuşii fostului imperiu al Rusiei, născuţi pe teritoriul Basarabiei, arătat la art. 1, din părinţi domiciliaţi acolo, chiar dacă la data punerii în vigoare a tratatului de faţă ei înşişi nu şi-ar aveà domiciliul pe zisul teritoriu. Totuş, în termenul celor doi ani, cari vor urmà punerii în vigoare a tratatului de faţă, aceste persoane vor puteà declarà în faţa autorităţilor române competente, din ţara în care îşi au reşedinţa, că renunţă la naţionalitatea română şi ele vor încetà atunci de a fi socotite ca supuşi români. În această privinţă, declaraţiunea soţului va fi socotită valabilă pentru soţie şi cea a părinţilor va fi socotită valabilă pentru copiii în vârstă de mai puţin de 18 ani.

Art. 7. — Inaltele părţi contractante recunosc că gura Dunării, numită gura Killei, trebuie să treacă sub jurisdicţiunea Comisiunii Europene a Dunării.

În așteptarea încheerii unei convențiuni generale cu privire la regimul internațional al căilor de comunicație pe apă, România se obligă de a aplică, în cecece privește porțiunile din sistemul fluvial al Nistrului, care pot fi cuprinse pe teritoriul ei sau care alcătuiesc fruntariile acestui teritoriu, regimul prevăzut în paragraful I al art. 332 și în articolele 333—338 din tratatul de pace cu Germania încheiat la 28 Iunie 1919.

Art. 8.—România își va asuma responsabilitatea pentru partea proporțională ce revine Basarabiei din datoria publică a Rusiei, precum și din celelalte angajamente printr-o convențiune particulară între Principalele Puteri aliate și asociate de o parte și România de altă parte.

Această convențiune va fi pregătită de către o comisiune arătată de zisele Puteri. În cazul în care comisiunea nu ar ajunge la un acord în termen de doi ani, chestiunile în litigiu vor fi supuse fără întârziere la arbitrajul Consiliului Societății Națiunilor.

Art. 9.—*Inaltele părți contractante vor invita Rusia să adere la Tratatul de față, de îndată ce va exista un guvern rus recu-*

noscut de ele. Ele își rezervă dreptul de a supune arbitrajului Consiliului Societății Națiunilor toate chestiunile, cari ar putea fi ridicate de guvernul rus cu privire la detaliile acestui Tratat, fiind bine stabilit că fruntariile definite de acest Tratat precum și suveranitatea României asupra teritoriilor, pe care le cuprinde, nu vor putea fi puse în discuțiune.

Se va proceda la fel în ce privește toate dificultățile ce ar putea naște ulterior din aplicarea sa (a Tratatului).

Tratatul de față va fi ratificat de puterile semnatare. El nu va intra în vigoare decât după depunerea acestor ratificări și cu începere dela intrarea în vigoare a Tratatului, semnat de Principalele Puteri aliate și asociate și România la 9 Decembrie 1919.

Depunerea ratificărilor va avea loc la Paris.

Făcut la Paris, în 28 Octombrie, una mie nouă sute douăzeci, într'un singur exemplar care va rămâne depus în arhivele guvernului Republicii Franceze și de pe care vor fi remise copii autentice fiecăreia din Puterile semnatare ale Tratatului.

Drept care Plenipotențiarilor de mai jos, ale

căror depline puteri au fost recunoscute în bună și cuvenită formă, au semnat tratatul de față».

L. S. Derby, L. S. Andrew Fischer, L. S. L. S. G. Leygues, L. S. Jules Cambon, L. S. Bonin, L. S. K. Ishii, L. S. Take Ionescu, L. S. D. I. Ghica.

Acest Tratat a fost ratificat până acum, în afară de România, de Anglia și Franța.¹⁾

¹⁾ Cu prilejul ratificării Tratatului, primul ministru al Franței, a rostit următoarele cuvinte:

«Cele trei articole prime ale tratatului din Paris, a spus d-l Poincaré, recunosc suveranitatea României asupra Basarabiei, sub rezerva de a fi recunoscute locuitorilor acestei țări aceleași libertăți ca și locuitorilor din celelalte părți ale Regatului.

«In remarcabilul său raport, d-l Farges v'a expus că populația Basarabiei este moldovenească prin aspect, rassă, limbă și prin toate interesele economice. Dar el ar fi putut să adauge acestor considerațiuni și alte argumente de ordin istoric.

«Moldova, ocupată de Turci, ca și toate teritoriile dunărene, a fost cotropită în secolul al 18-lea de Ruși, în special în 1774, și abia în 1792, prin tratatul de Iași, țara complet ruinată prin răchizițiile rusești, a fost restituită Turciei.

«Este curios de a vedea azi pe Bolșevici revendicând moștenirea imperialistă a Caterinei II: (Exclamații și protestări în extrema stângă. Vii aplauze pe celelalte bănci).

D-l Marcel Cachin: «Sunt peste o sută de ani de atunci»

Deși unirea Basarabiei cu țara-mamă s'a făcut, păs-trându-se toate formele legale și s'a făcut pe temeiul dreptului istoric, geografic, etnografic și economic și deși această unire a fost recunoscută și ratificată de Refuzul Sovietelor de a recunoaște unirea Basarabiei.

D-l Poincaré: «Eu credeam, d-le, că dreptatea nu se prescrie. După o nouă ocupație rusească, tratatul din București, în 1812, a consacrat această ocupațiune și d-l Rambaud, într'un articol scris în 1897, în momentul alianței ruse, a descris, care a fost, sub acest regim, disperarea populațiunilor moldovene, smulse astfel datinilor lor. Rusia, de altfel, a înțeles perfect această situație și a făcut din această țară - o provincie deosebită.

«N'am nevoie să amintesc că în 1856, tratatul din Paris a modificat odată mai mult statutul Basarabiei, dar în 1878, prin tratatele de San-Stefano și Berlin, cu tot ajutorul pe care Români îl daseră în mod spontan Rusiei, aceasta din urmă și-a însușit din nou Basarabia, oferind Dobrogea ca compensație.

«Pierderea Basarabiei a fost viu resimțită de Români, mai viu încă după înălțarea principatelor la Regat, când au luat o conștiință mai profundă de unitatea lor națională.

«Indată după defectiunea rusă, locuitorii Basarabiei au proclamat unirea lor cu România, unire consacrată în 27 Martie 1918, la un congres, unde nu erau întruniți numai cum a spus d-l Morucci, militari, dar și savanți, agricultori, cetățeni de orice ordin.

«Dacă autorii amendamentului, care vi s'a spus interpretează, cum este probabil, gândul sovietelor, ei sunt deci, o repet, moștenitorii imperialismului țarilor. (Râsete ironice pe diverse bănci. Protestări la extrema stângă). Guvernul britanic a ratificat unirea Basarabiei cu România în 1922,

Marile Puteri aliate și deși, în sfârșit, pentru această unire se dobândise învoirea Puterilor Centrale, dușmane României și, în 1918, consimțământul chiar al Sovietelor, totuși astăzi Guvernul bolșevic, urmând politica imperialistă a țărilor, ne tăgăduște drepturile noastre

în momentul în care d-l Lloyd George negocia cu sovietele: căci recunoașterea «de jure» de care era vorba atunci nu se aplică decât ținuturilor rusești cari au acceptat autoritatea sovietelor; Basarabia nu se află în cazul acesta.

«Nu s'a procedat oare astfel pentru Finlanda și pentru ținuturile baltice cari, nici ele, n'au recunoscut sovietele?»

«Articolul 9 stipulează că Rusia va fi invitată să adere la tratat, îndată ce va exista un guvern rus recunoscut de puterile contractante.

«Cerând ratificarea acestui tratat, nu prejudicăm, cum n'a făcut nici Anglia, viitorul relațiilor noastre cu Rusia. În schimb viitorul relațiilor noastre cu România este interesant. Amicii noștri români ar fi foarte rău impresionați prin întâzieri prea lungi.

«Ei au angajat negocieri cu sovietele; faptul că tratatul de Paris nu este încă ratificat de Franța este de natură să-i jeneze în aceste negocieri.

«Am toată încrederea că Franța va da României o dovadă de amicitie la care această țară va fi foarte sensibilă și pe care ea o așteaptă cu nerăbdare». (Aplauze la centru, la dreapta și pe diverse bănci din stânga).

Iar la protestul Comisarului Sovietelor Cicerin, primul ministrul al Franței, a răspuns următoarele:

«Ratificarea de către parlamentul francez a tratatului dela 28 Octombrie 1920 încheiat de către Anglia, Franța, Italia, și Japonia de o parte, și România de altă parte, recunoscând suveranitatea României asupra Basarabiei, a provocat

asupra provinciei românești dintre Prut și Nistru. Ei cer *plebiscitul* pentru Basarabia. Fără să țină seamă de contrazicerea în care se găsesc de a cere plebiscit pentru Basarabia, câtă vreme ei nu l-au cerut pentru Statele create din nou prin deslipirea lor dela Rusia

protestarea guvernului sovietic, care vede în deciziunea parlamentului francez o intervenție arbitrară de natură a compromite consolidarea păcii în această parte a Europei. Ministrul de externe francez amintește că puterile aliate au găsit de comun acord că tradiția istorică, situația etnografică și economică a Basarabiei, precum și voința clar exprimată a locuitorilor legitimează unirea populației românești a acestei provincii cu România.

«Parlamentul francez nu putea să aibă alte motive decât acelea cari au fost luate în considerație de către parlamentul englez care a ratificat acest tratat, fără ca această măsură să fie considerată ca un obstacol pentru restabilirea bunelor raporturi între Anglia și Rusia.

«Guvernul francez se ridică, în special, în contra interpretării după care tratatul în chestie ar constitui o violare a drepturilor populației basarabene.

«Guvernele aliate au recunoscut suveranitatea României asupra Basarabiei numai după declarația votată de Sfatul Țării care are următorul conținut: Republica democratică a Basarabiei, limitată de Prut, Nistru, Marea Neagră și vechea frontieră austriacă, care a fost ruptă din corpul vechei Moldove, de peste 100 de ani de către Rusia, tare pe dreptul său istoric, precum și pe dreptul său de înrudire și bazându-se pe dreptul popoarelor de a decide ele singure de soarta lor, se unește cu începere de azi pentru totdeauna cu patria-mamă, cu România».

«De altminteri articolul 9 al tratatului prevede că Rusia

și nu l-au admis nici pentru propria lor țară care și-a schimbat regimul țarist într'un regim comunist, Sovietele contestă dreptul Sfatului Țării de a fi proclamat unirea, deși acest Sfat al Țării s'a constituit la fel și după aceleași norme ca și Parlamentele din Ucraina, Estonia, Lettonia și Lituania. Sovietele n'au cerut acestor state plebiscitul, fiindcă au găsit îndestulător, pentru crearea unui Stat, caracterul național al populațiilor respective.

În afară de aceasta, dela 1918 și până astăzi, *cele trei alegeri generale pentru parlament*, alegeri făcute în temeiul votului universal, egal, direct, secret, proporțional și obligator, au trimes în Cameră și Senat, reprezentanți ai întregii populațiuni basarabene, guvernamentali sau în opoziție, cari însă, cu toții, au recunoscut actul unirii, fără ca cineva dintre ei să fi ridicat măcar o vorbă împotriva unirii; toți parlamentarii Basarabiei au fost și sunt reprezentanții acestei uniri.

va fi invitată să adereze la această convențiune în așa mod ca situația să poată fi regularizată, după cum s'a procedat cu noile formațiuni de State independente dela frontiera occidentală a Rusiei, în conformitate cu principiul libertății popoarelor de a dispune ele înșile de soarta lor, principiu care a fost proclamat pentru întâia oară de Rusia».

Ținuta guvernului bolșevic este astăzi cu atât mai de neînțeles, cu cât politica urmată altă dată de țarism de a ajunge la Constantinopol, politică care a explicat și răpirea Basarabiei în 1812 și 1878, nu mai poate să fie astăzi adusă la îndeplinire, întru cât, ca să ajungă astăzi până la malurile Bosforului, ar trebui să treacă peste trupul unor popoare conștiente de rolul și menirea lor în lume.

Această ținută e în contradicție, de altfel, și cu declarațiunea ce au făcut Sovietele în ședința de la 28 Martie 1924 la Viena, când au afirmat că «ele nu susțin drepturile lor istorice asupra Basarabiei, și nici nu insistă asupra păstrării acestei țări în sânul Sovietelor»¹⁾. Ele cer, în aparență, numai îndeplinirea unei formalități — plebiscitul. — Plebiscit ar putea fi întrebuintat numai într-o țară în care n'ar exista o mare majoritate națională. În Basarabia însă, în care 75 % din populațiune sunt Români și în care chiar după statistica din 1897 numai 8,05 % sunt Ruși și 19,75 % Ucraineni, plebiscitul este

¹⁾ *Declarațiunile delegațiunii române la Conferința ruso-română dela Viena. pag. 22.*

numai un pretext de a nu recunoaște dreptatea cauzei românești.

De altfel, Doctorul Cristea Rakowski, președintele republicii sovietice a Ucrainei, fost ambasador, în timpul din urmă, al Rusiei sovietice la Londra, iar astăzi reprezentant al aceleiași Rusii la Paris și unul dintre fruntașii Bolșevismului răsesc, a recunoscut, înainte de căderea țarismului drepturile României asupra Basarabiei — deși azi și-a schimbat părerile — și a înfierat, în termeni foarte aspri actul de violență al puterii moscovite care a răpit prin silnicie țării noastre o provincie curat românească.

Astfel la serbarea dela 1 Mai 1912, stil nou, Doctorul Racowski a rostit la București o cuvântare, publicată în «România Muncitoare» din 29 Aprilie stil vechiu, în care între altele spune: «Astăzi se vorbește mult de fapta hrăpăreață, de actul mârșav al unui stat străin, care prin perfidie a eucerit un teritoriu, care nu erà al lui, care erà populat de români. Vorbesc de Basarabia.

«Dar oligarhia noastră nu are curajul să tragă consecințele din acest fapt. Noi ne punem întrebarea:

«Cum s'a putut ca o țară oricât de mare și de puternică ar fi ea, cum e Rusia, după ce i-am dat ajutorul armatei noastre, după ce ne-a dat cuvântul de onoare că va respecta integritatea teritoriului nostru, cum s'a putut deda la această felonie, să ne răpească o parte din teritoriul nostru, și anume Basarabia?»

La 29 Aprilie 1912, stil vechiu, numai șapte zile mai târziu, doctorul Rakowsky ia cuvântul la un mare meeting socialist din Brăila.

Aci a spus între altele:

«Peste câteva zile — spune el muncitorilor adunați, după «Viitorul» de atunci, în număr de opt mii, — peste câteva zile veți fi convocați pentru a protesta împotriva unui fapt mișelesc, răpirea Basarabiei.

«Cu această ocazie să puneți toată chestia pe tapet, să întrebați a cui e vina. Să nu vă mulțumiți cu protestări platōnice, să cereți autorii. Autorul prim e imperiul care a cucerit și subjugat atâtea popoare»..

Acelaș doctor Rakowski, cu prilejul centenarului răpirii Basarabiei, spune la 10 Mai 1912, într'un manifest în care arată cu deamănuntul cum țarismul a rupt de două ori această țară dela trupul României, «Anexând

Basarabia, absolutismul rusesc rămâne cre-
dincios *politicei sale prădătoare*» și, la sfârșitul
întunecării ce s'a ținut cu acest prilej, s'a votat
moțiunea prin care «s'a vestejit *politica de*
cucerire a absolutismului rusesc în Basarabia,
Finlanda, Polonia și Caucaz» ¹⁾).

Republica moldovenească
de peste Nistru

De altfel însuș faptul
că Rusia sovietică a găsit
cu cale să înființeze dincolo
de Nistru, în Ucraina, o republică moldove-
nească pentru cele câteva sute de mii de ro-
mâni, este o dovadă că chiar Bolșevicii re-
cunosc, indirect, că Basarabia este o țară ro-
mânească, locuită de români.

La întrebarea făcută în această cestiune de
d-l senator G. Ghibănescu, d-l prim ministru
I. I. C. Brătianu a făcut zilele trecute urmă-
toarea declarațiune:

«Nu avem o informațiune oficială despre
înființarea acestei republici. Inșă, după toate
informațiunile ce ne-au venit, este probabil că
s'a înființat, cu asentimentul și cu îndemnul
guvernului dela Moscova o asemenea repu-
blică moldovenească peste Nistru.

¹⁾ *Adevărul*, 10 Maiu. 1924.

«Nu am să examinez acum acì cari au fost intențiunile momentului, pentru care o asemenea republică s'a înființat. Eu vreau să examinez chestiunea mai de sus și mai în depărtare. Noi, Românii, nu ne putem îngrijorà, ci, din contră, ne putem bucurà că un stat vecin a recunoscut că în revendicările noastre teritoriale nu am mers atâta de departe, cât s'ar fi convenit (aplauze prelungite).

Vijeliile societăței, ca și acelea ale atmosferei, sunt trecătoare. Timpurile normale vor reveni și este un fapt prețios care s'a creiat pentru dezvoltarea statului și a neamului nostru, recunoașterea acestui adevăr prin înființarea unui stat moldovenesc la fruntariile noastre de est».

ADAUSUL I

Serbarea aniversării a VI-a a Unirii Basarabiei,
la 9 Aprilie 1924.

Împlinirea a șase ani dela Unirea Basarabiei cu patria-mumă a fost prilej pentru mari manifestări naționale, în țara întregă și mai ales în Chișinău.

Aniversarea s'a prăznuit printr'o mare sărbătoare, la care au luat parte toate autoritățile și întreg publicul românesc; a fost o grandioasă demonstrație de conștiință și de solidaritate națională.

La serbările dela Chișinău au luat parte, pentru întâiaș dată dela unire, întreg guvernul, parlamentul, reprezentanții culturai și ai tuturor instituțiilor românești din țară.

Din multele discursuri rostite cu această ocaziune, reproducem numai pe cele următoare. Ele au culminat prin declarația d-lui

Prim-Ministru, făcută în fața miilor de țărani strânși în jurul fostului local al Sfatului Țării:

«Unirea Basarabiei cu patria-mamă nu poate fi știrbită de nicio forță din lume.

«România, prin conducătorii ei de azi și de totdeauna, este hotărâtă să apere Basarabia românească pe orice cale și prin orice mijloace».

I Rugăciunea I.P.S.S. Archiepiscopului Gurie cetită în Biserica Catedrală din Chișinău

Dumnezeule atotțiitorule, făcătorul cerului și al pământului, care la început dintr'un singur om ai făcut tot neamul omenesc, apoi prin amestecarea limbilor l'ai despărțit în diferite națiuni, cărora le-ai orânduit hotarele locuințelor lor. Tu ai destinat pentru poporul românesc această țară împodobită de munți, văi, păduri și râuri care se numiă «Dacia fericită», în care curge miere și lapte.

Această bogăție a țării ce ne-ai dat-o spre locuință, totdeauna a atras ochii plini de lăcomie ai vecinilor noștri, cari în cursul veacurilor ne distrugeau, ne învrăjbiau între noi înșine și ne țineau în robie despărțiți, ca să fim noi slabi și ei tari, noi săraci și întunecați și ei bogăți și luminați. În aceste vremuri grele, strămoșii noștri aflau mângâierea numai în credință, în pronia dumnezească și în nădejdea că va veni odată ceasul răsplătirei suferințelor și mila Ta îi va întâmpina.

Nădejdea lor nu i-a rușinat, Doamne. Tu, milostivindu-Te spre neamul nostru, ai ridicat din mijlocul lui oameni mari și luminați, cari în 1859

ai înfăptuit unirea principatelor sub domnia voedului Alexandru Ion Cuza și le-ai ajutat cu încetul să facă țara independentă și tare, iar în zilele noastre, după războiul mondial, ne-ai dăruit bucuria de a vedea pe toți Români uniți într'un singur stat, sub sceptrul Majestății Sale Regelui Ferdinand.

Ne închinăm nemărginitei Tale iubiri de oameni, căci numai Tu ai putut să desrobești Transilvania, Bucovina și Basarabia de sub domnia străină și să le întrunești în țara-mumă, România.

Mulumindu-Ți, Doamne, Te rugăm: iartă păcatele celor ce și-au sacrificat viața pentru înfăptuirea visului nostru de veacuri și le dă lor fericea cerească. Intărește și păzește, Doamne, pe Ferdinand, regele tuturor Românilor, împreună cu întreaga sa dinastie și ajută-ne nouă tuturor să ne unim sufletele în iubirea unora către alții și către patrie și neam, în îndeplinirea datoriilor noastre de buni și cinstiți cetățeni, ca să facem țara noastră unită, tare și mare, și să putem striga totdeauna, cu toată inima: Slavă Ție, dătătorului nostru de bine în vecii vecilor! Amin

II. Cuvântarea I. P. S. S. Arhiepiscopului Gurie rostită de pe solea Bisericii Catedrale din Chișinău!

Sărbătorim astăzi strălucit Unirea Basarabiei cu Țara-mumă, România. Mare este sărbătoarea aceasta și de mare însemnătate.

Dându-ne seama de rostul și sensul acestei sărbători naționale, nu putem s'o asemănăm cu alta, de cât cu strălucita sărbătoare din istoria vieții creștinești, care se numește Dumineca Mare.

Unirea Basarabiiei, a Republicei moldovenești dintre Prut și Nistru, s'a declarat de Sfatul Țării, Parlamentul Republicei, la 27 Martie 1918. Cu patru luni înainte, la 27 Noembrie 1917, Moldovenii din Basarabia au înființat Sfatul Țării, care a declarat Basarabia de Republică moldovenească independentă.

La deschiderea Sfatului Țării, eu am avut ocazia să compar, în cuvântarea mea, acest eveniment cu vedenia proorocului Iezechiel despre câmpul acoperit cu oase. Cum oasele de pe câmp au început cu mare huet a se adună, os către os și încheetură către încheetură, și s'au format trupurile și în ele Dumnezeu a însuflat duh viu, așa și noi, Moldovenii, uscați ca oasele, lipsiți de viață națională, ne-am adunat și am format trupul politic, Sfatul Țării.

Prin deschiderea Sfatului Țării s'a făcut învierea noastră națională.

Republica moldovenească independentă nu putea exista, fiindcă noi n'aveam nici destui oameni luminați pentru conducerea trebilor statului, nici forța necesară pentru întărirea și păstrarea libertății noastre naționale. Cunoscând aceasta și îndemnat de rudenia de sânge a noastră cu frații din Regatul român, Sfatul Țării a declarat unirea cu România.

Dacă prin deschiderea Sfatului Țării s'a făcut învierea noastră, apoi prin unirea cu frații români

de dincolo de Prut puterile noastre s'au întărit, precum prin pogorîrea Sfântului Duh asupra apostolilor s'a întărit spiritul lor, și ei au început a propovedui cuvântul Domnului fără frică, descoperit. Viața națională românească în provincia noastră a luat un puternic avânt; de peste Prut a străbătut apa vie de cultură și viața națională ca dintr'un izvor nesecat, din marea largă a românismului, împreună cu forțele militare, ale glorioasei armate, care ne-a asigurat ordinea și libertatea.

Răpede s'au naționalizat instituțiile noastre, mai ales școlile primare și secundare, mergând înainte sfânta biserică ortodoxă, căci ea, și în trecut, a fost tot moldovenească. Aceasta o puteți vedea chiar în catedrala aceasta, unde cu atâta evlavie se oficiază sfintele slujbe și unde cu atâta măiestrie se cântă numai în românește, pe când în trecut nu era permis nici un vozglas în limba noastră.

Unirea Basarabiei cu Țara-mumă ne-a asigurat libertatea noastră, a Moldovenilor dintre Prut și Nistru, națională prin sprijinul, ajutorul și îndemnul forțelor intelectuale și militare ale tuturor Românilor contra pretențiilor asuprașilor de ieri.

Sărbătorim astăzi șase ani de viață liberă națională, de când copiii noștri nu mai sunt siliți să învețe carte numai în limba străină, ci învață limba mamei și repede termină școala, ușor deprind învățăturile bune și folositoare, de când în bisericile noastre oamenii noștri nu mai sunt nevoiți să asculte cetirile și cântările în limba neînțeleasă lor... ci sufletul nostru național se dezvoltă slobod, ne-

stinghirit, ci sprijinit, ajutat și îndemnat de întregul neam dela Tisa până la Nistru. Precum cel ce a gustat cele dulci nu voește cele amare, precum cel ce a trăit o clipă de viață liberă, nu primește a fi robit, așa și noi, Moldovenii basarabeni, nu voim altă viață decât în unire cu tot neamul românesc; în aceasta stă tăria noastră, după proverb: «unde-i unul, nu-i putere, la nevoi și la durere, unde-s doi puterea crește»; în aceasta e și frumusețea vieții, după cum zice și psalmistul: «iată, ce este bun sau ce este frumos decât a trăi frații împreună?».

Mulțumim Ție, mult îndurate Doamne, pentru minunea mare pe care ai făcut-o înaintea ochilor noștri, desrobindu-ne și unindu-ne pe noi, cu toată lumea românească.

Preamărim pre bărbații de stat ai României, cari au lucrat și au ridicat, înălțat și întărit statul român, ca el să poată, la momentul sosit, să sprijinească, să ajute, și să desrobească pe frații subjugăți.

Te rugăm, Doamne, umple inimile noastre de iubire către Țară și Neam, de devotament către Tron și Dinastie, «susține cu a Ta mână coroana română» și întărește Unirea Basarabiei cu Țara mamă în vecii vecilor. Amin.

III. Discursul I. P. S. S. Mitropolitului Primat Miron Cristea, rostit în Biserica Catedrală din Chișinău

Simțul meu de datorie duhovnicească și de dragoste pentru toți fiii neamului românesc și pentru toți credincioșii sfintei noastre biserici, m'a îndemnat să alerg, și cu acest prilej, în mijlocul vostru, spre a prăznuî, aci la Chișinău, împreună cu toată suflarea românească, ziua cea mare și pururea vrednică de slavă, în care frații Moldoveni din Basarabia au hotărît cu atâta însuflețire unirea cu patria-mamă, cu România tuturor Românilor.

Voi știți cu toții, iubitorilor fii sufletești, că rânduiala sf. noastre Biserici, în care s'a ocrotit dealungul veacurilor întreg norodul românesc pravoslavnic, cere ca la toate praznicile să facem pomenire, să rostim ectenii și să înălțăm rugăciuni, cu toată osârdia, nu numai pentru cei vii, dar și pentru ce morți, cu cari trebuie să ne simțim totdeauna într'o împreunare și legătură sufletească neîntreruptă. Insuș cuvântul Sf. Scripturi ne îndeamnă, poruncind astfel: «Aduceți-vă aminte de faptele înaintașilor voștri, ca să puteți lua mărire mare și nume veșnic».

În clipa, când patima roșie de peste Nistru se încumetă în oarba ei trufie să pună la îndoială hotărîrea Sfatului Țării și voința norodului din Basarabia, de a trăi pe veci împreună cu frații săi români «de un sânge și de o lege», când ei se

ostenesc a cere așa numit *plebiscit*, adică un vot nou al norodului basarabean: — Noi n'avem decât să le deschidem cartea trecutului, istoria noastră națională, în care orice om înțelegător va putea ceti scris *cu slove de sânge* votul, pe care norodul moldovean l-a dat, nu prin vorbe, ci prin *fapte de eroism ostășesc*, prin minunatele dovezi ale iubirii de neam și de țară, cu care au împodobit frații basarabeni atâtea pagini strălucite ale istoriei noastre naționale.

Acest vot l-au rostit cu spada ostașii viteji ai Domnului Moldovei, Alexandru cel Bun, când au curățit Basarabia de Tătarii prădalnici, pe care i-au gonit peste Nistru, statornicind la malul acestui riu granița răsăriteană a Moldovei prea slăvite.

Acest vot l-au rostit de asemenea arcașii lui Ștefan cel Mare, când au oprit pe Tătarii năvălitori în dumbrava ce se cheamă *Lipnic*, aproape de Nistru; și — cum spune cronicarul — «multă moarte și pierire făcură într'înșii». Iar spre apărarea graniței răsăritene a zidit măritul Ștefan Vodă cetatea *Orheiului*, din care nu s'a stins niciodată sămânța blagoslovită a ostașilor de strajă, viteji fără teamă de moarte, gata în orice clipă a-și jertfi viața pentru apărarea țării.

Acest vot l-au rostit cu atâta vitejie și străjerii din ținutul și cetatea *Soroca*, pe care o zidise acelaș Ștefan cel Mare, ca pază răsăriteană împotriva Cazacilor, așezând-o — cum scrie cronicarul — tocmai «în buza puștilor (tunuri simple) dușmane».

Dar mulțimea cea fără de număr și fără de

nume a ostașilor basarabeni, căzuți în luptele îndârjite pentru apărarea de Turci a *Chiliei* și *Cetății-Albe*, care erau cheile și plămâni Moldovei? Dar jertfirea de sine a părălabilor Maxim și Ivancu la Chilia, a lui Hărman și Oanea la Cetatea Albă (1484), nu înseamnă oare tot atâtea *voturi sfinte, pecetluite cu sângele mucenicesc*, pe care nu le vor mai putea șterge din cartea veșniciei meșteșugitele voturi și răsvoturi ale nici unui alt plebiscit de pe fața pământului?

Dar vitejia Codrenilor, despre care spune Can-temir că «cinci Moldoveni biruesc zece Tătari de Crim, iar cinci Codreni bat zece Moldoveni?» Dar gloria lor de a fi dat neamului nostru pe cronicarul Grigorie Ureche și pe nemuritorul prieten al țărânimii, pe Mihail Cogălniceanu, ca și pe vestiții eroi ai baladelor «Codreanul», «Grue Grozovanul» și «Gruea lui Novac», nu este oare un șir nesfârșit de voturi lămurite și convingătoare?

Ar fi cu putință să uităm vreodată «sufletească mahniciune și jalnicile lacrimi» ale Moldovenilor basarabeni, cari la 1812, cu prilejul rășluirii de către frații Moldoveni — cum spune Manolache Drăghici — «cu cârdul, ca turmele de oi, încinseră toată marginea Prutului, dela un capăt la altul, mergând și viind de prin sate și de prin târguri, săptămâni încheiate, cu luare de «ziua bună» dela părinți, dela frați și dela rudenii, cu care cresuseră și viețuiseră împreună?

Chiar dacă s'ar fi șters din toate cărțile de istorie amintirea aceasta, ea a continuat să trăiască

în sufletul poporului, în cântecul care tălmăcește mai sincer, decât orice plebiscit, toate tainile sufletului popular.

Despre sentimentul obștesc al poporului basarabean în timpul robiei rusești, în ce fel de documente oficiale, sau cifre statistice, vom găsi o icoană mai adevărată, decât cea zugrăvită în aceste cântece populare :

*Foaie verde, fir sucit,
Fire-ar Rusu-afurisit!
Că de când el a venit
Peste noi și ne-a robit,
Casa par'că nu ni casă,
Masa par'că nu ni masă;
Vremea par'că-i tot pe dos
Și pământul mânios.*

Iară via dorință a unirii cu frații, iată cu ce nerăbdare o exprimă :

*Foaie verde trei masline
I-axi maică, Prutu vine.
«Dare-ar Dumnexeu să sece,
Să rămâe pîetrel
Să lè ardă soarele,
Să trec cu picioarele
Să-mi văd surioarele....*

Sau :

*Prutul ista ni desparte
Prutul ista n'are moarte :
Da ne-om pune noi cândva
Și cu gura l-om seca ;
Să nu mai fim depărtați
De ai «noștri iubiți frați».*

Iată cum s'a rostit «plebiscitul» basarabean nu de eri, de alaltăeri, ci de sute de ani.

Dacă cei de peste Nistru vor și alte rostiri și alte dovezi, Orheienii și Scrocenii și Codrenii Tigheciului, nu vor lipsi a le da cu acelaș eroism, cu aceeaș virtute creștinească și patriotică, cu care le-au dat și în zilele slăviților Voevozi Alexandru cel Bun și Ștefan cel Mare..

Așa să fie! Adevărul trebuie să triumfe, că Sfânta Scriptură ne spune : «Până la moarte te luptă pentru adevăr și Domnul Dumnezeu se va lupta pentru tine».

Iar adevărul aceasta este, că Moldova dintre Prut și Nistru are să rămâe unită cu pământul României întregito acum și'n vecii vecilor. Amin.

IV. Discursul D-lui I. Inuleț, ministrul Basarabiei, rostit în sala festivă a Sfatului Țării din Chișinău

Acum șase ani, Sfatul Țării, organul care reprezintă în mod legal republica moldovenească, a votat în sala aceasta următoarea hotărâre :

În numele poporului Basarabiei, Sfatul Țării declară republica democratică moldovenească (Basarabia) în hotarele ei dintre Prut, Nistru, Dunăre, Marea Neagră și vechile granițe cu Austria, ruptă de Rusia acum o sută și mai bine de ani, din trupul vechei Moldove, în puterea dreptului istoric și dreptului de neam, pe baza principiului că noroadele singure hotărăsc soarta lor, de azi înainte și pentru totdeauna se unește cu mama ei România.

Reprezentanții neamului nostru dintre Prut și Nistru,—cea mai mare parte dintre ei sunt prezenți azi aci între noi,—în această adunare istorică a Sfatului Țării prezidată de către cel ce vă vorbește, răspunzând vocii sângelui și-au făcut în acea zi pe deplin datoria către țară și neam.

Glorioasa armată română, venind chemată de noi, în provincia noastră bântuită de dezordinea provocată de trupele ruse demoralizate, au asigurat să ne exprimăm voința pentru unirea de vecie.

Și astfel în acea zi, 27 Martie 1918, a fost pus cu noroc începutul întregirii neamului românesc sub domnia regelui nostru Ferdinand, înfăptuirea visului de secole, ca rezultat al jertfelor atâtor și atâtor generații.

Primul parlament al României Mari, la care au luat parte în număr proporțional și reprezentanții Basarabiei aleși, de 80 la sută din totalul alegătorilor, ce constituie un adevărat plebiscit, a ratificat hotărîrea de unire și o omenire întregă civilizată ne-a aprobat actul Unirii.

Au trecut numai șase ani și în sânul Statului național s'a îndeplinit cea mai mare dreptate socială.

Sub scutul român, tot pământul a trecut sub stăpânirea definitivă a țaranului basarabean, care astfel va fi deapurarea zid nepătruns răsăritean al statului nostru, tot în condițiunile statului național român.

Noi am început a ne bucura de cel mai mare drept politic, de votul obștesc !

«Pământ și drepturi» — eră strigătul nostru sub dominațiunea străină.

Tot pământul și toate drepturile le-am căpătat numai atunci când ne-am unit cu patria-mună.

Ținem azi să aducem mulțumirile noastre tuturor fraților din vechiul Regat, Ardeal și Bucovina, cari au venit la noi cu multă inimă să ne ajute să ajungem acolo unde suntem.

Domnilor, sunt idei dumnezeiești cari conduc omenirea și în lumina căroră această omenire își găsește pe pământ fericirea posibilă. Una din aceste idei nestrămutate este ideea statului național.

Prin naționalism este mântuirea, iar nu prin internaționalism.

Istoria și experiența veacurilor și mai ales cele recente ne-au dovedit lucrul acesta. Noi, neamul românesc, am mers spre întregire și spre un bun

traie într'un Stat național al tuturor Românilor pe care acum îl avem.

Noi am mers pe calea aceasta dumnezeiască. Și, dacă în cursul vremurilor forțe străine brutale ne-au făcut drumul mai lung, totuș ele nu ne-au întors înapoi, nu ne-au putut nici oprî în drumul nostru spre unire.

Intregirea aproape totală a neamului, începută acum șezeze ani aci, este un fapt îndeplinit.

Oricine și oricând va cutezà să se atingă de această întregire înfăptuită cu atâtea jertfe nenumărate se va izbî și se va sfărâmă de vitejia întregului neam românesc.

În Octomvrie 1920, marii noștri aliați au semnat la Paris următorul tratat; «Imperiul britanic, Franța, Italia și Japonia, principalele puteri aliate, și România, considerând că în interesul păcii generale în Europa este necesar a asigură de pe acum o suveranitate asupra Basarabiei, corespunzătoare aspirațiilor populației și garantând minorităților de rassă, religia, limba sau protecția cuvenită, considerând că populațiunea Basarabiei și-a manifestat dorința de a vedeă Basarabia unită cu România, au hotărît să închee prezentul tratat:

Inaltele părți contractante declară că recunosc suveranitatea României asupra teritoriului Basarabiei cuprins între frontiera actuală a României, Marea Neagră, cursul Nistrului dela deltă și până la punctul unde el este tăiat de vechea frontieră între Bucovina și Basarabia».

Ținem în fine cu această ocazie să aducem încă

odată mulțumirile noastre marilor aliați, cari atât de bine au sprijinit drepturile noastre în trecut, acum șeaze ani.

Și, în acest scurt timp s'a dovedit cu strălucire cât de mult poate beneficia un popor, trăind în limitele statului național. Într'un timp atât de scurt populația se bucură de fericirea de a avea limba maternă în biserică, școală, justiție, armată și la toate celelalte autorități. Și trecerea aceasta dela o limbă străină care, cu toate stăruințele dominațiunei străine, în cursul a mai mult de o sută de ani, a rămas tot străină și nepricepută, s'a făcut uimitor de ușor, fiindcă Basarabia a fost și a rămas tot timpul românească, pentru a răsări și străluci și mai puternic odată ce și-a recăpătat traiul normal în sânul neamului românesc.

V. Discursul D-lui I. I. C. Brătianu, Președintele Consiliului de Miniștri, rostit în sala festivă a Sfatului Țării din Chișinău

Au trecut 18 veacuri de când optimul Traian a întemeiat latinitatea în bine-cuvântatul ținut pe care, în lapidară conciziune, Romanii i-au dat numele de Dacia Felix. Și aci s'a manifestat neasemuita putere a aceluși chiag roman, care a zămislit neamurile latine cu minunatele lor însușiri trainice și rodnice de claritate, energie și progres.

În scurgerea veacurilor patria noastră Dacia a

suferit multe invazii; multe ocupații au călcat hotarele ei și i-au sfâșiat trupul. Dar, sub vijelia năvălirilor streine, neamul nostru și-a păstrat ființa etnică, care îi îngăduie să regăsească vie conștiința misiunii sale. Nu poate fi nici un puhoi sau revărsare, care să elatine stânca romană dintre Dunăre, Nistru și Tisa.

De aceea, azi, după scurgerea atâtor veacuri de felurite frământări vremelnice, stăpânitoarea lucrurilor a putut pune capăt acestor frământări, stabilind o situație definitivă, singura care împacă condițiunile geografice ale teritorului cu caracterul etnic al poporului.

Dacia Traiană și-a regăsit, în sfârșit, unitatea necesară și desăvârșită, acea unitate care promite a fi focarul civilizației de care are nevoie Europa la gurile Dunărei.

Serbând azi aniversarea unirii cu Basarabia, serbăm totodată un act însemnat al vieții europene, pentru că printr'ânsul s'a dat acestei regiuni de pe continent forma definitivă a hărții sale, punându-se capăt isvorului de sbuciumări, cari se înfățișează ori când și ori unde sunt nepotriviri și disechilibru între nevoile geografice și cele politice ale unei regiuni. De aceea, marii reprezentanți ai intereselor europene au scris unirea noastră cu Basarabia prin tratate în statutul Europei.

Unirea noastră este sfârșitul unui proces de o sută de ani, urmare a uzurpațiunii imperialiste ruse și restabilirea României în drepturile ei istorice și naționale.

Pornirile cuceritoare ale împărăției țariste spre Constantinopol prin Balcani, au târît-o până la Prut. Starea Peninsulei balcanice în secolul al 19-lea cu ispititoarele ei slăbiciuni permiteau astfel de iluzii Rusiei. Cucerirea Basarabiei eră un prim pas spre a luă Moldova și Muntenia, ca apoi să pună stăpânire pe Bulgaria și pe Tracia.

După congresul dela Paris și lămurirea politicei lui Nicolae Pawlovici, asemenea vis n'ar fi fost îngăduit, Totuș el a dăinuit în mintea urmașilor lui Petru cel Mare până după Plevna și San Stefano.

Organizarea și consolidarea unui stat modern, temeinic, sănătos, conștient și care nu admite să se desvolte ca o gubernie rusească, puneă stavilă hotărîtoare gândurilor de cucerire la Dunăre și Balcani.

Basarabia, provincie rusă, înfățișă un anacronism tragic, din care cauză eră dușmănie veșnică între Rusia și Moldova trunchiată de jumătatea ei și lipsită de hotarul ei firesc.

Acest fapt nu îngăduiă o amicitie sinceră și încredere din partea neamului nostru către acei care țineau sub stăpânirea lor mai bine de două milioane de frați.

O politică largă și prevăzătoare ar fi trebuit să invite chiar fostul regim rus să retrocedeze de bună voie un ținut, care, etnicește, îi eră străin și nici economicește nu interesă în chip simțitor viața și interesele Rusiei, iar politicește dacă ar fi scăzut cu trei milioane suflete imensa ei populație și cu 44.000 de km. p. nesfârșita întindere a imperului

rus, i-ar fi asigurat în schimb, în coastele sale și la gurile Dunărei, prietenia rodnică a 15 milioane Români.

Imprejurări care n'au atârnat de voința noastră au prăbușit regimul imperial rus și au liberat dintr'ânsul ceea ce nu eră reținut decât prin puterea autorității.

În aceste zile Basarabia, firește, a revenit României. Unirea s'a făcut și ori câtă patimă ar pune adversarii noștri spre a-i altera caracterul său limpede în fața istoriei, fapta reală a întregirii noastre naționale este firească, pentru că înfățișează în mod strălucit, triumful conștiinței naționale a unui neam îmbucătățit vremelnic de o soartă vitregă, dar stăpân pe viitorul său, triumful instinctului tradiției și limbei noastre, cari laolaltă constitue tezaurul nostru neperitor, păstrat nealterat și în această parte a țării sub cenușa celor 100 de ani de regim țarist.

Ea este legală, fiindcă a fost reclamată de Sfatul Țării al d-voastră, reprezentant legal al Basarabiei și recunoscut ca atare de autoritățile ruse și de noi, atunci când pentru prima oară s'a dat supușilor ruși dreptul de a se rosti în libertate.

Ea este dreaptă, fiindcă corespunde conștiinței naționale manifestată dincolo și nu dincoace de Prut.

Ea este consecința morală a repetatelor protestări ale Moldovei și României, cari și-au găsit cea mai solemnă expresiune în 1878, când, în fața Europei, guvernul Țării a reclamat contra forței brute, care îi răpiă trup din trupul său.

Ea este dreaptă, legitimă și definitivă pentru că, impusă de considerentele morale, satisface condițiile geografice și se rezimă deopotrivă pe solidaritatea și dragostea unui neam întreg și pe bărbăția oștirii sale, care la chemarea de eri a Basarabiei a înfrânt anarhia, dând astfel organelor legale posibilitatea liberei manifestări.

Neamul românesc este hotărît să-și apere drepturile sale și să nu lase să fie știrbite din nou azi, când, după atâtea încercări și trude, a redobândit prin ele putința de a-și îndeplini menirea sa în civilizația lumii.

Suntem doritori de pace, avem nevoie de ea, trainică și fecundă, pentru rodirea minunatelor însușiri ale neamului și ale țării noastre, pentru realizarea înaltelor noastre aspirațiuni de cultură și de propășire împreună cu lumea întreagă; simțim pentru civilizația uciversală nevoia restabilirii vieții internaționale active și amicale; dorim relațiuni de bună vecinătate pe toate granițele noastre; inima și conștiința solidarității noastre ne cer să ducem cu cetățenii acestei țări o viață frățească, cu spor pentru unii și alții și în folosul statului; să-și lege hotărît sufletele în jurul lui și al Coroanei celei neprețuite și să asigurăm astfel viitorul, care ne unește de acum; să contribuim la libera dezvoltare a unei sănătoase și puternice democrații.

Războiul ne-a lăsat moștenirea sa firească de lipsuri și nevoi, cari nu ne-au permis nouă ca și celorlalte state să ne regăsim deodată într'o stare

organică normală. Simțim încă suferințele, la cari a fost cu neputință să le punem capăt.

Jertfele suferite în luptă ne impun datoria unei temeinici reorganizări a instituțiunilor noastre de tot soiul. La această operă avem nevoie de a contribui cu toții, cu cea mai caldă dragoste și cel mai larg simț de egalitate. Pentru realizarea ei stă chieșășie țărănimea noastră, pe care o regăsim în Basarabia azi, ca în vremea lui Ștefan cel Mare, cu neperitoarele ei însușiri strămoșești.

În ele, România are neseatul isvor spre a-și îndeplini menirea în Orientul Europei.

VI. Cuvântarea I. P. S. S. Mitropolitului Primat Miron Cristea, rostită la masa dată cu prilejul aniversării a VI dela Unirea Basarabiei.

În ziua de vecinică pomenire a «Sfântămăriei-mari» 1916, când vechea Românie a declarat războiul monarhiei Austro-Ungare, eram și eu — ce-i drept episcop român — dar ca și voi, Moldovenii din Basarabia, în robia unui neam străin.

România eră pe atunci mică; dar puterea sufletească și trupească a cetățenilor și ostașilor i-au întărit-o mult căldura dragostei pline de nădejde față de frații înstrăinați, datorința de frați de a se jertfi pentru desrobirea lor, și mai ales îndemnul flamurei române atât de frumos indicat în cuvintele nemuritorului patriot român Nicolae Bălcescu:

«Libertatea este dela Dumnezeu și cine se luptă pentru libertate, se luptă pentru Dumnezeu».

În clipa, când am aflat de această bărbătească hotărâre a fraților din țara liberă, eră la mine o soră a mea și unul dintre sfinicii cei mai deaproape ai mei. Lacrimi de bucurie s'au ivit în ochii noștri și toți trei aveam acelaș gând: «S'a sfârșit cu monarhia Austro-Ungară și desrobirea noastră e sigură». Cei doi ani de războiu, dela 1914, slăbiseră mult monarhia și pe aliații ei.

Bucuria noastră însă n'a fost mult timp desăvârșită, căci—după o scurtă revenire—am exclamat: «Da, ceasul libertății noastre a sunat! Dar, frații basarabeni sunt pierduți pentru totdeauna!»

Constelația politică, alianțele noastre cu marile puteri, între cari Rusia avea rol important, nu îngăduiau nici celor mai prevăzătoare și agere minți ale diplomației, a nădăjdui că Basarabia va rupe mai întâi lanțurile robiei și va cădea slobodă în brațele deschise, ale iubitoarei patrii-mame.

Acum toți fiii neamului, atât cei liberi, și eliberați cât și cei încă robiți, nu simțiau o bucurie deplină, căci toți erau mai îngrijorați de frații basarabeni, greu apăsați de uriașul colos dela Nord, decât de ei înșiși, cetățeni ai unei împărății, a cărei clădiri de mult pârâiau din toate colțurile.

Iată! Iubiți fii, voaia lui Dumnezeu, degetul lui și purtarea lui de grijă de soarta neamului românesc, al cărui trecut plin de suferințe eră o îndesulătoare probă ca să-l facă acum părtaș de un viitor mai fericit.

Ca buni creștini, trebuie să-i mulțumim, și să ne alipim și în viitor cu toată căldura de biserica lui, care în curs de atâtea veacuri ne-a ocrotit sub aripile ei de mamă, ori cât de reslețiți am fost sub atâtea domnii străine până la unirea tuturor sub sceptrul glorios al Regelui Ferdinand I.

Și cum să nu-i ne închinăm, acum și pururea, când și în aceste clipe ajutorul ce ni l'a dat Cel-de-sus îmi inspiră mie, smeritului său slujitor, mult semnificativele cuvinte ale psalmistului: *«Cu noi este Dumnezeu, înțelegeți neamuri și vă plecați, că Dumnezeu cu noi este»*.

În fața dumnezeieștii prevedințe, Români de pre-tutindenea, închiegați-vă voința într'o singură și nestrămutată hotărîre: de a vă iubi mai presus de toate patria acum întregită, de-a lucra din toate paterile pentru îndreptarea tuturor relelor din ea, de-a munci pentru propășirea ei și de a vă jertfi «unul pentru toți și toți pentru unul», când nori ar mai amenințat-o din vre'o parte.

Ca părinte sufletesc al neamului, încheiu cuvintele mele, binecuvântând și rugând Cerul să binecuvinteze și el sfânta și indisolubila unire a Basarabiei, a Bucovinei, a Ardealului, a Banatului și a tuturor fraților desrobiți, cu patria-mamă, acum și pururea și în veci vecilor. Amin.

VII. Cuvântarea D-lui Ion I. C. Brătianu, Președintele
Consiliului, rostită la masa dată cu prilejul
aniversării a VI dela Unirea Basarabiei

Inchinările ce mi s'au adresat, nu privesc desigur un om, — căci ar fi nemeritate. Ele privesc desigur, un principiu pe care omul l'a urmat și sunt însuflețite de dorința ca principiul să devină permanent în viața socială a României.

Acest principiu stă în convingerea că adevăratele puteri creatoare isvorăsc din conștiința poporului și datoria oamenilor politici este să fie reprezentanții credincioși ai acestei conștiințe.

Ne-a fost dată marea fericire să asistăm la încoronarea unei mari opere. Pentru fericirea aceasta ne vor invidia veacurile cari vor veni.

Opera înfăptuită nu e a noastră, ea e rodul sforțărilor de veacuri ale unui neam întreg care a suferit, a luptat și a trăit, e recompensa jertfelor uriașe.

Ridic paharul meu pentru tot trecutul de jertfă și de glorie, pentru desfășurarea veșnică a bărbățiilor naționale, cari vor face ca poporul românesc să înflorească și să împlinească misiunea lui de civilizație, de înaltă chemare, cum se și cuvine unui popor plin de minte și bărbăție ca al nostru.

ADAUSUL al II-lea

Declarațiunile din Parlament în cestiunea Basarabiei

Declarațiunea d-lui I. G. Duca, Ministrul de Externe

Domnilor deputați: îmi pare foarte rău, că, retinut de alte obligațiuni n'am putut să fiu aci, atunci când d-nul deputat Vaida-Voevod mi-a adresat o întrebare, cu privire la negocierile ce au avut loc la Viena între noi.

Domnilor deputați, în adevăr, am primit, astăzi o telegramă, dela d. Langa Rășcanu, delegatul nostru, prin care mă încunostiințează că tratativele s'au terminat.

Constatându-se divergența completă între cele două teze în prezență, delegații au căzut de acord ca lucrările conferinței să fie închise.

D-lor, de unde au pornit aceste negocieri? Ele au pornit dela Tiraspol, când au avut loc tratativele comerciale între noi și Soviete. Sovietele au

exprimat acolo dorința ca să ajungă la discutarea și la soluționarea chestiunilor pendinte între Rusia și noi. Am socotit că este de datoria noastră să răspundem acestei invitațiuni, fiindcă nu trebuie să vă ascund că în concepțiunea guvernului a fost totdeauna ca noi să reluăm raporturile normale cu toți vecinii noștri și prin urmare și cu Rusia sovietică...

Este însă un lucru: aceste raporturi nu se pot relua de cât pe anume baze, pe bazele pe care le-am arătat cu ocaziunea expozeului pe care am avut onoarea să-l fac în această Adunare, baze, care de altminteri, cred că sunt împărtășite de orice conștiință românească, dacă ar fi să judec numai după aplauzele cu care, cu ocaziunea discuțiunei asupra politicei externe, au fost primite atât cuvintele d-lui dr. Lupu, cât și cuvintele mele.

De aceea, să-mi dați voie, domnule Vaida, să vă spun că regret că s'a dat un ton de polemică întrebării pe care a-ți pus-o și sunt sigur că n'a fost în intențiunea d-voastră.

Sunt chestiuni d-lor deputați, cari orice s'ar spune nu pot să facă obiectul unei polemice între noi (aplauze prelungite). Sunt chestiuni, care nu aparțin nici unui guvern român; sunt chestiuni care aparțin peste partidele politice, tuturor Românilor Țării noastre întregi. (Aplauze unanime, prelungite și îndelung repetate).

Între aceste chestiuni este și aceea a integrității teritoriului nostru actual, asupra căreia nu poate

concepe nici un român, nici un fel de tranzacțiune (aplauze unanime, prelungite și furtunoase).

România actuală este gata — să se știe — să reia raporturi normale cu Rusia Sovietică, dar cu alte hotare decât acelea ale României actuale, oricare ar fi bunăvoința, nu numai a acestui guvern dar a oricui, sunt sigur că nu se poate ajunge la nici o înțelegere (aplauze unanime, prelungite și îndelung repetate)...

Declarația d-lui Al. Vaida-Voevod

În ceea ce privește chestiunea Basarabiei, fie că vor fi lupte mai dârze decât cele de până acum între noi și partidul dela guvern, fie că ne-am sfâșiat pe tema politice interne oricât de mult, nu poate să existe decât o singură convingere și o singură voință în chestia aceasta, anume că suntem solidari cu cele declarate de d-nul ministru de externe că: *hotarul României actuale trebuie să rămână același pentru vecie și pururi* (aplauze unanime, îndelung prelungite).

Și orice ar aduce ziua de mâine, fie pacea cu Rusia fie conflicte, Neamul Românesc întreg și solidar va sta cu toate puterile sale întru apărarea granițelor sale (aplauze unanime, călduroase și îndelung prelungite).

Declarațiunea d-lui N. Iorga

Domnilor: Să mă ierte d-nul Ministru, de Externe, și să mă iertați și dv. că mă amestec, fără o cădere lămurită, în această chestiune (protestări). Cred însă că — fiindcă s'a adus în discuțiune, dacă bine sau rău ne-am dus la Viena — e datoria mea să spun că, după convingerea mea, bine am făcut că ne-am dus la Viena (aplauze îndelung prelungite).

Am făcut bine din mări multe puncte de vedere:

Fiindcă am dat prilej Franței să se rostească în momentul hotărîtor în folosul drepturilor noastre (aplauze îndelung prelungite).

Fiindcă am avut prilejul să vedem cine în lumea aceasta largă ne este prieten adevărat și cine ne este prieten mai puțin adevărat (aplauze îndelung prelungite).

Fiindcă am putut răscolî opinia publică a unor țări, cum este Elveția, cum este Cehoslovacia, cari s'au pronunțat lămurit pentru punctul nostru de vedere (aplauze îndelung prelungite).

Fiindcă am silit Sovietele să iasă din politica lor de ipocrizie asiatică și să spue lămurit ce vor (aplauze îndelung prelungite).

Fiindcă am demascat imperialismul roșu al celor cari înainte de aceasta practicaau imperialismul alb (aplauze prelungite).

Fiindcă s'a putut constată că în jurul sovietelor stă întreaga conștiință rusească, pe care o deplorăm,

dar pe care atunci când s'ar atinge de drepturile noastre, vom ști să o împiedicăm (aplauze prelungite)

La sfârșit, mă îndrept către banca ministerială. După ce am văzut solidaritatea desăvârșită dintre noi toți — și o deosebire în această privință ar fi cea mai odioasă și cea mai mârșavă dintre crime (aplauze prelungite), — să mi se îngăduie un îndoit sfat: de astăzi înainte, dat fiind felul cum s'a manifestat populațiunea basarabeană ea însăși, avem de două ori mai mult datoria de a cruța toate sentimentele — să zicem chiar toate prejudecățile — toate greșelile acestei admirabile populațiuni basarabene (aplauze călduroase și îndelung prelungite).

Când rupem negocierile din Viena, să ne îndepărtăm de o diplomatie zadarnică orice ar iscăli și să ne îndreptăm către sufletul și inima poporului român în care este cheia rămânerei noastre în Basarabia (aplauze prelungite).

Și, fiindcă economiile formează preocupățiunea de căpetenie în momentul de față, blestamate să fie economiile cari n'ar îngădui armatei române să stea la Nistru cum trebuie, să stea, împotriva oricui ne-ar lovi. (Aplauze unanime, prelungite și îndelung repetate).

Declarația d-lui dr. N. Lupu

Partidul țărănesc își menține declarațiunea, făcută prin numele meu dela tribună, atât în ceea ce privește drepturile intangibile și imprescriptibile

ale Românilor asupra pământului basarabean, cât și în ceea ce privește atitudinea pe care am lua-o noi în caz de conflict. (Aplauze unanime, îndelung prelungite).

Replica d-lui I. G. Duca, Ministrul de Externe

Domnule președinte, domnilor deputați: Guvernul primește toate răspunderile actelor sale.

Din desbaterea de astăzi însă nu vreau să rețin decât un singur lucru, care doresc să fie bine lămurit în fața țării și în fața străinătății: *Unanimitatea reprezentanților tuturor partidelor politice în chestiunea drepturilor noastre* (aplauze îndelung prelungite, strigăte repetate de bravo).

AD AUSUL al III-lea

Mihail Eminescu despre cestiunea Basarabiei ¹⁾

«Acest petec de pământ pe care ziarul «Le Nord» ar voi să-l sacrificăm prieteniei noastre cu Rusia nu are pentru noi nici un echivalent în lume. El însemnează misiunea noastră istorică, tăria noastră...

Intr'adevăr în anul 1511 Bogdan, voivodul Moldovei încheiă capitulațiunea întâia cu Turcii. In această capitulațiune Poarta recunoaște (*art. 1*) că Moldova e țară liberă și nu cucerită, că (*art. 3*) Poarta e obligată de a apăra Moldova contra ori cărei agresiuni eventuale și de a o menține în starea în care se găsiă de mai nainte, fără ca să i se facă cea mai mică știrbire a teritoriului ei; că (*art. 6*) stăpânirea voivozilor se va întinde asupra

¹⁾ In anul 1878 au apărut câteva articole în ziarul *Timpul* asupra cestiunii Basarabiei. Ele, deși nu sunt semnate, aparțin poetului Mihail Eminescu, care pe acea vreme era redactor la acel ziar. Dăm câteva extrase din ele, după broșura lui M. N. Pacu, *Basarabia*, 1912.

întregului teritoriul al Moldovei; ca (*art. 8*) Turcii nu vor putea cumpăra pământuri în Moldova nici vor putea clădi geamii, nici se vor putea așeza în orice mod ar fi. Drept semn de supunere domnii Moldovei vor da în fiecare an Porții 4000 galbeni turcești, 40 de șoimi și 40 de iepe fătătoare, toate însă *sub titlu de dar*.

Având Domnii Moldovei stăpânire pe toată întinderea țării recunoscută *de jure* prin acest tratat formal, avutu-o-au și *de facto* ?

Pentru a limpezi acest lucru, consultăm tratatul lui Petru Rareș dela 1529 : *Art. 5*. Granițele Moldovei se vor păstra intacte în toată întinderea lor. *Art. 6*. Exercițiul cultului musulman e oprit pe toată întinderea țării. *Art. 7*. Nici un musulman nu va putea avea titlu de proprietar în Moldova, nici pământ, nici casă, nici prăvălie. *Art. 9*. Negoțul Moldovei e deschis pentru toate națiile comerciante. Cu toate acestea, Turcii vor avea preferință înaintea celorlalte nații, pentru cumpărarea de produse, pe care le vor tocmî în porturile Galați, Ismail și Chilia; dar ei nu vor pătrunde *mai departe* în lăuntru țării, fără autorizarea expresă a lui Vodă.....

Din toate acestea reiese «că înainte de o sută de ani, pe la capătul veacului al optsprezecelea, drepturile Moldovei erau așa de tari, că puteau fi dovedite de boeri și de mănăstiri, în cât Turcia să recunoască prin tratatul dela Cuciuc-Cainargi și prin hătișeriful (scrisoare publică iscălită de sultan) dela 1784 temeinicia lor. Dacă acele drepturi nu se învechiseră și nu se prescrisese atunci, pututu-s'a

ele prescrie în veacul al șaisprezecelea, în vremea lui Bogdan-cel-Chior, a lui Ștefan-cel-Tânăr sau în zilele lui Petru Rareș, voivodul bogat, influent și plin de învățătură?

De sigur că nu.

Intr'alt articol Eminescu scrie :

«Am zis într'un rând, că oricâte picături de silnicie ar fi căzut în izvorul limpede al dreptului nostru istoric asupra Basarabiei, vremea a trebuit să le mistue și să le așeze și că dela un rând de vreme încoace izvorul a trebuit să curgă din nou limpede, ca și înai'ite.

Și vorbind de cestiunea Basarabiei spune :

Toate elementele morale în această afacere sunt în partea noastră. Dreptul nostru istoric, incapacitatea juridică a Turciei de a înstrăina pământul românesc, trădarea unui dragoman al porții, recăpătarea acelu pământ printr'un tratat european semnat de șapte puteri și obligatoriu pentru ele, garantarea integrității *actuale* a României prin convenția ruso-română, ajutorul desinteresat ce l-am dat Rusiei în momente grele, toate acestea fac ca partea morală și de drept să fie pe deplin în partea noastră. Mai vine încă în partea noastră împrejurarea că acel pământ nu l-am cucerit, n'am alungat pe nimenea de pe el, că e bucată din patria noastră străveche, este zestrea împărțitului și nenorocitului popor românesc.

Ni se scoate ochii cu binele ce l-am avut din partea Rușilor. Pentru a răspunde și la aceasta, ne-ar trebui să umplem un volum întreg. Destul

numai să pomenim că alianța dela Iusc dintre Petru cel Mare și Dimitrie Cantemir ne-a costat domnia națională și un veac de înjosire și de mizerie; iar cea mai nouă alianță dintre Rusia și noi, a început a adună nori grei deasupra noastră. Basarabia, mănăstirile închinată, mii de oameni pierduți în bătălie, zeci de milioane de lei, aruncate în Dunăre, și, în fine poate existența poporului românesc pusă în joc, iată binele de care ni se cere a ne bucura și a fi mulțumiți.

Ce ni se opune?

Interesul a 80 de milioane de oameni față de slabele noastre 5 milioane. Dar, Themis e cu ochii legați spre a nu vedeă părțile ce se judecă înaintea ei — și în loc de cumpănă, în care să se cumpănească deosebirea de greutate între 80 și 5 milioane, ea ar trebui să ia cântarul. De brațul scurt sau prezent al cântarului ar atârna în greu Rusia, de brațul cel lung al unei istorii de 500 de ani atârna România cu drepturile sale străvechi și noi.

CUPRINSUL

	<u>Pag.</u>
Precuvântare	5
Numele și întâii stăpânitori ai Basarabiei	7
Ivirea Rușilor	11
Răpirea Basarabiei	12
Basarabia sub stăpânirea rusească	17
Mijloacele de rusificare	21
Colonizările în Basarabia	25
Basarabia după prăbușirea țarismului	30
Republica moldovenească	32
Republica moldovenească independentă	37
Unirea Basarabiei cu țara-mumă	42
Tratatul dela Paris în privința Unirii Basarabiei	46
Refuzul Sovietelor de a recunoaște Unirea Basarabiei	53
Republica moldovenească de peste Nistru	60

ADAUSUL I.

Serbarea aniversării Unirii Basarabiei la 9 Aprilie 1924	62
I. Rugăciunea I. P. S. S. Archiepiscopului Gurie, cetită în Biserica Catedrală din Chișinău	64
II. Cuvântarea I. P. S. S. Archiepiscopului Gurie, rostită de pe soala Bisericii Catedrale din Chișinău	65

III. Discursul I. P. S. S. Mitropolitului Primat Miron Cristea, rostit în Biserica Catedrală din Chişinău	69
IV. Discursul D-lui I. Ineuleţ, Ministrul Basarabiei, rostit în sala festivă a Sfatului Ţării din Chişinău	74
V. Cuvântarea D-lui I. I. C. Brătianu, Preşedintele Consiliului de Miniştri, rostit în sala festivă a Sfatului Ţării din Chişinău	77
VI. Cuvântarea I. P. S. S. Mitropolitului Primat Miron Cristea, rostită la masa dată cu prilejul aniversării a VI-a dela Unirea Basarabiei	82
Cuvântarea D-lui Ion I. C. Brătianu, Preşedintele Consiliului rostită la masa dată cu prilejul aniversării a VI dela Unirea Basarabiei	85

ADAUSUL al II-lea

Declaraţiunea D-lui I. G. Duca, Ministrul de Externe	86
Declaraţiunea D-lui Al. Vaida-Voevod	88
Declaraţiunea D-lui N. Iorga	89
Declaraţiunea D-lui Dr. N. Lupu	90
Replica D-lui I. G. Duca, Ministrul de Externe	91

ADAUSUL al III-lea

Mihail Eminescu despre cestiunea Basarabiei	92
---	----

CĂRȚILE DIN URMA ALE AUTORULUI

In editura Casei Școalelor

Lei B.

1. *Mitologia greco-romană în lectură ilustrată*, cu 80 gravuri și 29 planșii, ediția VI din 1924 80.—
 2. *Cetăți și orașe greco-romane în noul teritoriu al Dobrogei*, cu o hartă și 22 ilustrațiuni, ediția II din 1921 3.50
 3. *Istoria romană a lui Eutropius*, ediția II din 1922 12.—
 4. *Corespondența lui Pliniu cu împăratul Traian*, ediția din 1920 7.—
 5. *Toxaris sau Prietenia*, după Lucian, ediția din 1924 12.50
 6. *Amor și Psyche*, basm mitologic, după Apuleius, cu 10 ilustrațiuni, ediția din 1924 15.—
 7. *Vieța și opera lui G. Laxăr*, (în colaborare cu G. Bogdan-Duică), ediția din 1924. 60.—
-

II. Biblioteca de popularizarea științei

	Lei B.
No. 1. Cât și cum se muncește în America . . .	9,—
» 2. Istoria lui George Stephenson	3,25
» 3. Cum să înveți stelele de <i>V. Anestin</i> . . .	12,—
» 4. Amundsen și cucerirea polului sud de <i>Aldem</i>	4,50
» 5. B. Palissy, viața unui om	1,25
» 6. Cărbunele de pământ de <i>I. Simionescu</i> . .	3,50
» 7. Petrolul de <i>I. Simionescu</i>	5,—
» 8. Din viața pământului de <i>I. Simionescu</i> . .	6,—
» 9. Sarea de <i>I. Simionescu</i>	4,—
» 10. România de ieri de <i>I. Simionescu</i>	6,50
» 11. Țara Românească de <i>I. Simionescu</i>	3,50
» 12. Din tainele florilor de <i>I. Simionescu</i> . . .	8,50
» 13. Plante veninoase de <i>Valeriu Pușcariu</i> . .	5,—
» 14. Lecturi geologice de <i>I. Simionescu</i>	6,50
» 15. Bulgaria de <i>I. Simionescu</i>	4,—
» 16. Din lumea păsărilor noastre de <i>I. Simi-</i> <i>onescu</i>	10,—
» 17. Mamiferele noastre de <i>I. Simionescu</i> . . .	7,—
» 18. Reptilele și Batracienele din România de <i>I. Simionescu</i>	6,—
» 19. Peștii apelor noastre de <i>I. Simionescu</i> . . .	6,50
» 20. Fierul de <i>I. Simionescu</i>	6,—
» 21. Lecturi botanice de <i>I. Simionescu</i>	6,50
» 22. Radiul și Radio-activitatea de <i>C. V. Gheor-</i> <i>ghiu</i>	6,—
» 23. Mamiferele din Africa de <i>I. Simionescu</i>	4,—
» 24. Lecturi Zoologice de <i>I. Simionescu</i>	8,—
» 25. Lecturi geografice A. România de <i>I. Si-</i> <i>mionescu</i>	8,—
» 26. Industria frigului de <i>I. Matei</i>	5,50
» 27. Lecturi geografice B. Europa de <i>I. Si-</i> <i>mionescu</i>	10,—
» 28. Cutremururile de pământ de <i>V. Zaharescu</i>	7,—
» 29. Plante de primăvară de <i>I. Simionescu</i> . . .	8,—
» 30. Prin poeni și paji ti de <i>I. Simionescu</i> . .	9,—
» 31. Pe plaiuri de munte de <i>I. Simionescu</i> . .	7,—
» 32. Plante de baltă de <i>I. Simionescu</i>	7,—